

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ

Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Preventivní činnost Městské policie na základních školách

Preventive action of municipal police in elementary schools

Bakalářská práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva

Studijní obor: Plánování a řízení krizových situací

Vedoucí bakalářské práce: Ing. František Štěpánek

TREŠEK PAVEL

Kladno 2017

Z a d á n í   b a k a l á ř s k é   p r á c e

Student: **Pavel Trešek**
Obor: Plánování a řízení krizových situací
Téma: **Preventivní činnost Městské policie na základních školách**
Téma anglicky: Preventive Action of Municipal Police in Elementary Schools

Zásady pro vypracování:

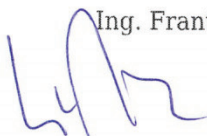
Tato práce bude zaměřena na preventivní činnosti Městské policie pro žáky prvního stupně základních škol. Cílem bude analýza preventivního programu školy a činnosti preventivního pracovníka školy, možnosti následné spolupráce a vytvoření preventivního programu Městské policie. Program bude zaměřen ve všeobecné rovině na oblasti bezpečného chování mimo domov a školu, kontakt s cizími lidmi a v oblasti prevence bude zaměřen na předcházení kriminality, drogové závislosti a chování dětí jako účastníků silničního provozu se zaměřením na bezpečnost chodců a cyklistů. V praktické části této práce bude provedeno anonymní dotazníkové šetření, zaměřené na zjištění úrovně vědomostí dětí o zkoumané problematice. Počet respondentů bude nejméně 50. V závislosti na výsledcích šetření a jejich analýzy, budou navrženy možné postupy, jejichž cílem bude zvýšení efektivity preventivně výchovné činnosti, jak u Městské policie, tak i na základních školách.

Seznam odborné literatury:

- [1] MŠMT, Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, 2010, Č. j. 21291/2010-28
- [2] KAVALÍR, Aleš (ed.), Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele, ed. 1., Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009, 104 s., ISBN 978-80-86961-78-1
- [3] MARTÍNEK, Zdeněk, Agresivita a kriminalita školní mládeže, ed. 2. aktualizované a rozšířené vydání, Praha: Grada, 2015, 190 s., ISBN 978-80-247-5309-6

zadání platné do: 11.09.2017

Vedoucí: Ing. František Štěpánek

.....
vedoucí katedry / pracoviště

.....
děkan

V Kladně dne 23.02.2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Preventivní činnost Městské policie na Základních školách* vypracoval samostatně a použil jsem k tomu úplný výčet citací použitých pramenů, které uvádím v seznamu přiloženém k bakalářské práci.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 Zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorských a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Ve Zlosyni, dne 12. 5. 2016

.....
Trešek Pavel

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě bych velice rád poděkoval vedoucímu práce Ing. Františku Štěpánkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Také bych chtěl poděkovat paní Mgr. Donevové za její rady a čas, který mi věnovala. Dále mé díky patří pedagogům ze základní školy Korunovačnické. A v neposlední řadě chci poděkovat rodině, která měla pro mé studium pochopení a byla mi po celou dobu velkou oporou.

ABSTRAKT

V současné době je určitě prevence kriminality a sociálně patologických jevů v popředí zájmu celé společnosti a není divu. Stále více dětí, a to již od útlého věku, proniká do virtuálního světa. S tím jsou samozřejmě spojena i mnohá nebezpečí, která je zde mohou čekat. I v ostatních oblastech dnešního života se ovšem mohou děti setkat s kriminálním prostředím. Ať už jsou to drogy, šikana ve škole, nebo nebezpečí spojená s účastí v silničním provozu. Proto je potřeba vysvětlit jim tyto pojmy, obeznámit je s riziky a poskytnout jim návod, jak se v daných situacích zachovat.

Tato bakalářská práce se věnuje prevenci kriminality u dětí na prvním stupni základní školy – zjištění preventivního programu na škole, spolupráci s Městskou policií a také tomu, jak tyto přednášky působí na žáky. Cílem je zhodnotit preventivní program školy a navrhnout možné postupy a oblasti, ve kterých je třeba zvýšení efektivity preventivně výchovné činnosti.

Práce obsahuje část teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje uvedení do problematiky, vysvětlení některých základních pojmů s tématem spojených a seznámení s preventivní činností Městské policie na základních školách. V praktické části je provedeno zhodnocení anonymního dotazníkového šetření. Je z něj patrné, ve kterých oblastech prevence mají žáci nejnižší znalosti i které oblasti žáky zajímají nejvíce. V závislosti na jeho výsledcích je navrženo, jakým směrem by se měly další přednášky ubírat.

Závěrem je zhodnocena úroveň prevence kriminality na školách a je nastíněno několik možností, jak by se situace mohla změnit.

Klíčová slova: prevence, základní škola, žáci, Městská policie, rizikové chování, sociálně patologické jevy, preventivní program.

ABSTRACT

At present time it is certain that the prevention of crime and social pathological phenomena is in the limelight of the whole society. And it is no wonder. Again and again the children's interest, already from an early age, proceeds to penetration into virtual world. To such situation there are naturally connected numerous risks, which may exist here. However, as well as in other spheres children may encounter the criminal environment. Either there are drugs, harassment at school or the risks connected to participation in road traffic. Therefore it is necessary to explain them such concepts, to familiarize them with the risks and to provide them with instructions how to conduct in the given situations.

This bachelor's work devotes to the crime prevention for children at the first stage of basic school, the prevention program findings at school and cooperation with the Municipal police and also how such lectures influence on pupils. The aim is to evaluate the school preventive program and to propose possible procedures and areas, where it is necessary to increase the effectiveness of the preventive educational activities.

The work consists of the theoretical and practical parts. The theoretical one devotes to introduction to problems, explanation of some principal concepts connected to the topic and to familiarization with the preventive activities of the Municipal police at basic schools. In the practical part there is performed the evaluation of the anonymous questionnaire research. From which it is obvious, in what prevention areas the pupils have the worst knowledge and what areas are the most interesting for them. In dependence on the results it is proposed in what direction the next lectures should proceed.

In conclusion there is evaluated the crime prevention level at schools and are outlined the possibilities how the situation could be changed.

Key words: prevention, basic school, pupils, Municipal police, risk conduct, social pathological phenomena, preventive program

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Současný stav.....	12
2.1 Prevence.....	12
2.1.1 Typologie prevence.....	12
2.1.2 Vymezení pojmu prevence kriminality z hlediska kriminologie.....	13
2.1.3 Členění prevence kriminality dle obsahového zaměření	14
2.1.4 Členění prevence kriminality dle zaměření na skupiny obyvatel	15
2.2 Rizikové chování	16
2.2.1 Porucha chování s protispolečenskými jevy	17
2.3 Sociálně patologické jevy	17
2.4 Školní metodik prevence (preventivní pracovník).....	19
2.4.1 Metodické a koordinační činnosti.....	20
2.4.2 Informační činnosti	20
2.4.3 Poradenské činnosti	20
2.4.4 Minimální preventivní program školy	21
2.4.5 Preventivní program školy.....	22
2.5 Preventivní činnost Městské policie	25
2.5.1 Vznik a činnost Útvaru prevence MP hl. m. Prahy	26
2.5.2 Prevence kriminality a rizikového chování na základních školách	27
3 Cíl práce.....	31
4 Metodika	32
5 Výsledky	33
5.1 Potřeba prevence na ZŠ	33
5.2 Bezpečné chování v silničním provozu	35
5.3 Nebezpečí ve virtuálním světě.....	37
5.4 Užívání návykových látek	38
5.5 Povědomí dětí o problému šikany	41
5.6 Všeobecné dotazy o prevenci pro žáky na jejich škole	43
6 Diskuze	48
7 Závěr	53
8 Seznam použitých zkratk	55
9 Seznam použité literatury	56

10 Seznam použitých obrázků	59
11 Seznam použitých tabulek	60
12 Seznam příloh	61

1 Úvod

Preventivní činnost se v poslední době dostává stále více do popředí zájmu celé společnosti. Začíná se klást důraz na co nejširší spektrum obyvatel. A to už od dětí na základních školách. A jak jinak začít preventivně působit, než již dětem v útlém věku představit všechna rizika, se kterými se v naší společnosti mohou setkat, a přiblížit jim, jakým způsobem se s konkrétními situacemi vypořádat. Základním principem prevence rizikového chování u žáků je minimalizace rizikových projevů chování a výchova k jejich předcházení, výchova ke zdravému životnímu stylu a zvládání zátěžových situací. Činnost Městské policie (dále jen MP) v oblasti prevence na základních školách prezentuje, jakým způsobem se v určitých situacích chovat. Jedná se o oblasti prevence kriminality, drogové závislosti, šikany na školách, bezpečné chování mimo školu a domov, při setkání s cizími lidmi a v neposlední řadě zásady chování jako účastníci silničního provozu, ať už jako chodci nebo jako cyklisté.

Téma bakalářské práce jsem si vybral s ohledem na to, že u MP Prahy pracuji, a to již od roku 1998. Měl jsem možnost se účastnit několika preventivních přednášek na základních školách a tato oblast činnosti MP mě zaujala. Jelikož je záběr prevence velmi široký, zaměřím se na preventivní činnost u prvního stupně základní školy – zjištění preventivního programu školy a jeho zavedení do praxe, činnost školního metodika prevence, náplň jeho práce a povinnosti z jeho postavení vyplývající.

V praktické části práce bude provedeno anonymní dotazníkové šetření zaměřené na zjištění úrovně vědomostí dětí o celkové bezpečnosti a jejich vnímání preventivní činnosti v různých oblastech na jejich škole. Následně v závislosti na výsledcích šetření a jejich analýze budou navrženy možné postupy spolupráce mezi MP a základní školou. Cílem bude zvýšení efektivity preventivně výchovné činnosti jak u MP, tak i na základní škole.

2 Současný stav

2.1 Prevence

Prevence obecně znamená předcházení různému protiprávnímu jednání a rizikovému chování a minimalizaci různých poruch, onemocnění, úrazů, ale také samotných projevů chování, které ohrožuje společnost i jedince v ní. Prevencí můžeme rozumět výchovné, vzdělávací, sociální a podobné intervence, které mají snahu předcházet rizikovému chování, zamezit jeho rozvoj, popřípadě řešit důsledky takového chování. Při provádění prevence je nutno brát zřetel na některé důležité faktory, směřující k úspěšné aplikaci preventivních programů. K těmto faktorům patří především záměrnost, cílenost a systematičnost. To znamená, že není možné za prevenci považovat libovolnou činnost prováděnou kýmkoliv. Obsah prevence by měl mít jasně stanovené cíle, metody, prostředky a formy přenosu určitého druhu informací do povědomí jedinců, pro které je určena. K uskutečnění smysluplné prevence je zapotřebí systematičnost, plánovitost, včasnost a dlouhodobé působení. Prevence se zabývá předcházením vzniku, rozvíjení a recidivy rizikového chování. A z toho plynou tři stupně prevence – primární, sekundární a terciární. (Miovský, 2015, s. 143)

2.1.1 Typologie prevence

Tento pojem chápeme jako rozdělení podle toho, kam je preventivní působení zaměřeno, a podle vývojových stádií, ve kterých se sociálně patologický jev nachází. Typologii prevence lze rozdělit takto:

- **primární prevence** – představuje veškeré aktivity zaměřené na předcházení vzniku možných negativních jevů nebo zabránění rozšiřování určitého negativního jevu v populaci. Zahrnuje subjekty působící na jedince, jako jsou rodina, škola, spolužáci, zájmové skupiny, sdružení atd. Jde především o ovlivnění výchovy, vzdělávání, volnočasových aktivit a také poradenství.

Primární prevenci lze dále rozdělit na:

- specifickou (týká se konkrétních negativních jevů, např. šikany, různých závislostí apod.)
- nespecifickou (působí obecně, bez zaměření na konkrétní negativní jevy).

- **sekundární prevence** – je zaměřena na rizikové, potencionálně ohrožené jedince a skupiny, u nichž je zvýšená pravděpodobnost vzniku nebo rozvoje negativních jevů. Jde především o rozpoznání oblastí s již probíhající nebo hrozící vysokou kriminalitou. Dále pak také o zmapování potencionálních pachatelů, popřípadě obětí, dříve než dojde ke spáchání protiprávního jednání. Patří sem eliminace negativních jevů pomocí cílených informačních kampaní. Dále sekundární prevence zahrnuje různá centra a poradny, jako jsou krizová centra, kontaktní centra, linky pomoci, včetně terénních pracovníků, jako jsou streetworkeri nebo sociální pracovníci. (Zapletal, 2005, s. 26)
- **terciární prevence** – je orientována na jedince nebo skupiny a spočívá v resocializaci, nápravě nebo zmírnění negativních důsledků a především v zamezení recidivy. Terciární prevence viktinnosti je zaměřena na informování a umožňuje obětem trestných činů osvojit si různé druhy obrany tak, aby nedošlo k jejich opakované viktimizaci. Terciární prevence zahrnuje práci s jednotlivcem, jako je léčba, odvykací kúra nebo rehabilitace. Zahrnuje nejen síť jednotlivých organizací, institucí a center poskytujících různé druhy a úrovně terciární prevence, ale i vytváření nových zdravotnických a terapeutických zařízení, poskytujících různé služby, kam se jedinec po resocializaci může obrátit pro radu nebo pomoc. Touto činností se zabývají státní i soukromé neziskové organizace. (Zapletal, 2005, s. 27)

2.1.2 Vymezení pojmu prevence kriminality z hlediska kriminologie

Slovo prevence pochází z latinského jazyka. Jeho význam spočívá v opatřeních, která jsou uplatňována a uskutečňována dříve, než nastane krizová situace nebo stav. Včasnou ochranou, intervencí nebo obranou se tímto může předejít újmě na životě, zdraví, majetku nebo právech. Prevenci kriminality (v užším slova smyslu) chápeme jako soubor nejrůznějších aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem snížit nárůst kriminality. Jedná se tedy o působení na impulzy, příležitosti a situace podněcující páchaní trestných činů či jiného protiprávního jednání, působení na potencionální pachatele a potencionální oběti a o vytváření zábran proti páchaní trestných činů. (Zapletal, 2005, s. 8)

Prevence kriminality je definována jako strategie boje s trestnou činností. Z toho lze chápat, že účinnost přijatých opatření a hlavně udržitelnost dosažených pozitivních výsledků je značně závislá na dobré přípravě a profesionálním zpracováním pramenů a materiálů s průběžným vyhodnocováním. Z pohledu teorie je prevence kriminality součástí kriminologie, která zkoumá zejména osobu pachatele, osobu oběti a zabývá se také možnostmi kontroly kriminality. Kriminologie je věda mezioborová a empirická, spoléhající se více na pozorování skutečnosti než na teorii.

Preventivní aktivity třídíme podle obsahového zaměření na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou. Podle okruhu adresátů preventivních aktivit rozlišujeme prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciární. (Zapletal 2005, s. 9) Pojem prevence kriminality zahrnuje celý komplex preventivních opatření včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností. V neposlední řadě se zabývá pomocí obětem trestných činů. Sociální a situační přístupy se vzájemně prolínají a doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

2.1.3 Členění prevence kriminality dle obsahového zaměření

V současné době je nejvíce užívané tripartitní členění prevence takto:

- **sociální prevence** – je zaměřená na sociální kriminogenní faktory. Tyto aktivity ovlivňují proces socializace, sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, jež jsou považovány za klíčové příčiny páčání trestné činnosti, např. prostituce, alkoholismus a jiné toxikomanie, nezaměstnanost, chudoba, záškoláctví, extrémistické skupiny, kasina, bezdomovci apod., a jejich překonání či neutralizaci. Středem jejího zájmu je jedinec a jeho sklony k páčání trestné činnosti a dále prostředí, v nichž probíhají procesy socializace a sociální integrace (rodina, škola, komunita v místě bydliště, sféra volného času). (Zapletal, 2005, s. 9)
- **situační prevence** – klade důraz na odstraňování kriminogenních situací a na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů. Její součástí je i zvyšování rezistence obyvatelstva vůči kriminalitě a zvýšení rizika dopadení nebo odhalení pro potencionální pachatele trestné činnosti. Opatření situační prevence mají převážně technický, organizační a administrativní charakter. Snižují kriminalitu

tak, že bezpečnostním složkám umožní kriminální aktivitě zabránit nebo ji alespoň pachateli prokázat či minimalizovat z ní vyplývající prospěch.

Opatření lze rozdělit do pěti základních kategorií:

- zvýšení ochrany objektů, osob a věcí,
- přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo,
- ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu,
- zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele,
- zlepšení dohledu nad lokalitou.

Tato opatření jsou relativně rychle realizovatelná, snadno měřitelná a mají relativně nízké personální nároky. (Zapletal, 2005, s. 9)

- **viktimologickou (viktimní) prevence** – vychází ze skutečnosti, že i oběť (a její chování) je důležitým prvkem vzniku kriminálního jednání, a tudíž může sehrát důležitou roli i v prevenci kriminality. Je návodem k tomu, jak se nestát obětí trestného činu. Tato prevence kriminality je založena na konceptech bezpečného chování a užívá metody sociální i situační prevence. V pojetí MV ČR se jedná především o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Její nezanedbatelnou součástí je i osvěta adresovaná potencionálním obětem. Nadměrná publicita, případně neobjektivní nebo nevyvážené zpravodajství ovšem vyvolávají přehnaný strach z kriminality. Celková atmosféra strachu nejen neurotizuje společnost a snižuje kvalitu života, ale může také vést k excesům z nutné obrany i k růstu kriminality. (Zapletal, 2005, s. 9)

2.1.4 Členění prevence kriminality dle zaměření na skupiny obyvatel

Základní rozdělení prevence kriminality dle obsahového zaměření je dále kombinováno členěním dle zaměření na různé skupiny obyvatel – „adresáty“ prevence:

- **primární prevence** – je cílená na co nejširší spektrum celé společnosti, od dětí nejtětějšího věku až po dospělé jedince, bez ohledu na jejich kriminální rizikovost nebo ohrožení. Velká pozornost je věnována zejména ovlivňování dětí a mládeže, jejich volnočasovým aktivitám, sportovnímu a kulturnímu vyžití.

Zásadní vliv primární prevence mají rodiny, školy a místní společenství. (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 76)

- **sekundární prevence** – je orientována na kriminálně rizikové jedince a skupiny. Zabývá se jak pachateli trestných činů, tak péčí o oběti takových činů. Jedná se o preventivní aktivity zaměřené na příčiny, potlačení, popřípadě odstranění kriminogenních situací. Je možné zde uplatnit opatření sociální, situační i viktimologické prevence. (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 76)
- **terciární prevence** – je soustředěna na předcházení kriminální recidivy u pachatele a viktimologické recidivy u obětí těchto činů. Vychází se z předpokladu, že ke spáchání trestného činu již došlo. Zaobírá se výkonem ochranných opatření, výkony trestu, zařazením kriminálně narušených osob do společnosti. Speciální pozornost je věnována dětským obětem trestných činů, a to speciálními zařízeními, jako je Klokánek. (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 76)

2.2 Rizikové chování

Je to společensky nežádoucí forma chování. Rizikovým chováním rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných, vzdělávacích a dalších rizik pro jedince nebo společnost.

Mezi rizikové chování nejčastěji řadíme šikanu a násilí ve školách včetně dalších forem extrémně agresivního jednání, dále záškoláctví, užívání návykových látek, nelátkové závislosti (gambling, problémy spojené s nezvládnutým využíváním PC atd.), obecně kriminální jednání, sexuálně rizikové chování, vandalismus, xenofobii, rasismus, intoleranci a antisemitismus atd. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

Dále lze rizikové chování rozdělit do dvou skupin. Jednak se může jednat o chování poškozující vlastní zdraví, ve druhém případě je rizikové chování bezprostředně spjato s ohrožením společnosti, tj. negativním vlivem nebo újmou způsobenou druhým lidem.

2.2.1 Porucha chování s protispolečenskými jevy

„Jedná se o nejzávažnější poruchu chování u dětí a dospívajících. Dříve byla nazývána antisociální poruchou. Uvažuje se o ní v případě, kde se v chování jedince po dobu nejméně šesti měsíců objevují minimálně tři z níže uvedených znaků.“ (Martínek, 2015, s. 106)

- podvádí nebo krade
- minimálně dvakrát uteče z domova a nebývá přes noc doma
- velice často lže
- běžně chodí „za školu“
- vyprovokuje záměrně rvačku
- zlovolně ničí majetek a vloupává se do cizích objektů
- je krutý nejen k lidem, ale i ke zvířatům
- nemá problém kdykoliv použít jakoukoliv zbraň
- rád se zúčastňuje zakládání ohňů nebo požárů

(Martínek, 2015, s. 106)

2.3 Sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy (dále jen SPJ) označují nežádoucí, nenormální společenské chování, které narušuje morální, sociální, politické nebo ekonomické zásady společnosti. Je to způsob chování, jenž závažným způsobem vybočuje z normy. Vymezení normy a normality závisí na úrovni poznání v konkrétní společnosti a na úrovni vývoje hodnotitele. Různé názory lze předpokládat u dětí, dospívajících a dospělých. Rozlišení toho, co je ještě normální a co je již odchylkou od společenské normy, není jednoduché. (Vágnerová, 2004, s. 21,25)

V případě primární prevence je velká pozornost věnována zejména ovlivňování dětí a mládeže, a to už od nejútlejšího věku.

„Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se SPJ, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.“ (Tyšer, 2006, s. 41)

Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti MŠMT je zaměřena na:

předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků

- záškoláctví,
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus,
- kriminalita, delikvence,
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky, onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek,
- závislost na politickém a náboženském extremismu,
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling),

rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech

- domácího násilí,
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
- ohrožování mravní výchovy mládeže,
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

(Metodický pokyn MŠMT č.j. 20006/2007-51)

Rozdělení primární prevence:

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravému rozvoji osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání.

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků.

Jedná se o:

- **všeobecnou prevenci**, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- **selektivní prevenci**, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,

- **indikovanou prevencí**, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy, především programy pomáhající čelit žákům sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládání úzkosti a stresu apod.

Neúčinná primární prevence

- zastrašování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse,
- hromadné aktivity nebo promítání filmu by měly být pouze doplňkem, na který by měl vždy navazovat rozhovor v malých skupinkách. (Metodický pokyn MŠMT č. j. 20 006/2007-51)

2.4 Školní metodik prevence (preventivní pracovník)

V České republice nejde o profesní kvalifikaci, ale o specializaci v rámci původních profesí, nebo konkrétní náplň v určité pracovní pozici. Jde zde o člověka, který vědomě a systematicky působí v oblasti školní prevence rizikového chování. (Miovský, 2015, s. 186)

Školní metodik prevence vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci. Zaměřuje se především na prevenci rizikového chování žáků školy, jako je užívání návykových látek, šikana, rasismus apod. Tuto činnost je možno realizovat několika způsoby. Jsou to besedy na různá témata, přednášky a jiné formy skupinových činností žáků. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

2.4.1 Metodické a koordinační činnosti

- tvorba a kontrola realizace preventivního programu školy,
- realizace aktivit zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, kriminálního chování a dalších SPJ,
- vedení činnosti ostatních pedagogů v oblasti prevence,
- zajišťování spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, pokud mají v kompetenci prevenci SPJ,
- při výskytu akutních SPJ kontaktovat intervenci a případnou další následnou péči,
- vedení informací o žácích vedených v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení,
- vedení písemných záznamů o činnosti školního metodika prevence. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

2.4.2 Informační činnosti

- předávání informací o problematice SPJ o programech, projektech a metodách prevence pedagogickým pracovníkům školy,
- prezentace výsledků preventivní práce školy,
- vedení a aktualizování databáze spolupracovníků školy v oblasti prevence SPJ. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

2.4.3 Poradenské činnosti

- zjišťování a následné šetření žáků s projevy SPJ, poradenské služby těmto žákům,
- spolupráce s ostatními pedagogy při zjištění varovných signálů značících rozvoj SPJ u jednotlivých žáků třídy,
- vytváření podmínek pro začlenění žáků se specifickými poruchami chování ve škole. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

2.4.4 Minimální preventivní program školy

- je preventivním programem školy a školského zařízení,
- je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. upravovaného přílohou,
- vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- jasně definuje dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle,
- je naplánován tak, aby byl realizovatelným,
- je přizpůsobován kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika ve školním prostředí,
- oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování,
- zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- má dlouhotrvající vliv na změnu chování,
- pojmenovává problémy z oblasti rizikového chování,
- pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, dětem a žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným), při ochraně jejich lidských práv,
- podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností. (Metodické doporučení MŠMT č. j. 21291/2010-28)

Je to konkrétní dokument, založený na vlastní aktivitě žáků a zapojení celého pedagogického sboru školy. Je zpracován na období jednoho školního roku a nese za něj odpovědnost školní metodik prevence. Podléhá kontrole České školní inspekce. (Zák. č. 561/2004 § 12 odst. 1)

Při realizaci preventivních programů není stanovena žádná metoda, dle které by byl preventivní program nejúspěšnější. Existuje velká škála možností, jak dosáhnout potřebných cílů a zvládnout stanovený obsah. Je možno vybrat různé metody a ty navzájem kombinovat. Při výběru jednotlivých metod se lze řídit obecnými aspekty, jako jsou zvláštnosti cílové skupiny, zaměření posluchačů, hodnotové orientace, životní styl a návyky cílové skupiny atd. (Miovský, 2015, str. 109)

2.4.5 Preventivní program školy

PREVENCE – RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

URČENO PRO 1. STUPEŇ – Městská policie

Přípravná třída	- bezpečné chování ve škole - v blízkém okolí - jak se správně chovat, pokud se ocitnu sám doma - cizí lidé a já
	září 2015, 1 den, cca 2 hod. 4. 9. 2015, 2 hod.

1. třída	- bezpečné chování – sám venku - jak se chovat při kontaktu s cizím člověkem - příchod do školy a odchod ze školy bez rodičů - jízda na kole – bezpečnostní zásady a pravidla silničního provozu BESIP
	říjen 2016, 1 den, 3 x 1 hod. 6. 10. 2016, 8.00–10.45

2. třída	- bezpečné chování ve škole a mimo ni a zvládání situací bez rodičů - zvládání nebezpečných situací v běžném životě - kontakt s cizím člověkem - zvonky, vstupní dveře, napadení cizím psem - šikana a násilí v dětských kolektivech - jízda na kole, vybavení, předpisy, BESIP
	listopad 2016, 1 den, 4 x 1 hod. Středa/ listopad 2016, 11. 11. 2016 2. A - 8.00 (Tv) 2. C - 8.55 (Tv) 2. B - 10.00 (Vv) 2. D - 10.55 (Čj)

3. třída	- bezpečné chování ve škole, mimo ni, na ulici, v cizím prostředí - šikana - záškoláctví - zneužívání, týrání a zanedbávání dětí - kontakt s cizími lidmi
	leden 2017, 3 dny, 3 x 2 hod. LEDEN 2017 3. A – 10.00–11.40 (Pc, Vv) – středa 11. 1. 2017 3. B – 10.00–11.40 (Ma, Pc) – pátek 8. 1. 2017 3. C – 8.00–9.45 (Ma, Čj) – čtvrtek 26. 1. 2017

4. třída	- bezpečné chování (starší věková skupina) - šikana a násilí, záškoláctví - kriminalita dětí - drogy, zneužívání omamných a psychotropních látek
	únor 2017, 2 dny, 2 x 2 hod. ÚNOR/2017 4. A – 10.00–11.45 (Tv, Hv) 4. B – 10.45–12.35 (Vv, Vv)

5. třída	- bezpečné chování - rozumné rozhodování - drogy a jiné závislosti - záškoláctví, rasismus - zneužívání dětí
	březen 2017, 2 dny, 2 x 2 hod. BŘEZEN/2017 5. A – 10.45–12.35 (Pc, Pc) – středa 5. B – 10.00–11.40 (Pc, Pc) – pátek 5. B – 8.55–10.45 (Tv, Tv) – čtvrtek

URČENO PRO 2. STUPEŇ – Policie České republiky

6. třída	- vandalismus	1 hodina	1. blok říjen 2016
	- drobné krádeže	1	2. blok únor 2017
	- kyberšikana	2	
	- záškoláctví	1	
	- školní šikana	2	
	- drogy, zneužití návykových látek	1	
1. blok + 2. blok (stejný termín)			
6. A – 14.00–16.00 (Pc, Pc) – pondělí			
6. B – 14.00–16.00 (Pc, Pc) – pondělí (další týden)			

7. třída	- školní šikana	2 hodiny	1. blok říjen 2016
	- záškoláctví	1	2. blok únor 2017
	- vandalismus	1	
	- rizikové chování v dopravě	1	
	- kyberšikana	2	
	- drogy, zneužití návykových látek	1	
1. blok + 2. blok (stejný termín)			
7. A – 11.40–13.30 (Tv, Pc) – úterý			

8. třída	- domácí násilí	2 hodiny	1. blok listopad 2016
	- kyberšikana	1	2. blok březen 2017
	- vandalismus	1	
	- záškoláctví	1	
	- drogy, užívání návykových látek	1	
	- partnerské násilí, mezilidské vztahy	2	
1. blok + 2. blok (stejný termín)			
8. A – 10.45–12.35 (Ov, Hv) – středa			

9. třída	- drogy, užívání návykových látek	1 hodina	1. blok listopad 2016
	- záškoláctví	1	2. blok duben 2017
	- vandalismus	1	
	- školní šikana	1	
	- domácí násilí	2	
	- mezilidské vztahy	2	
	- mateřství, rodičovství, bezpečné dospívání, sexuální výchova	0	
	- kriminalita mládeže	1	
1. blok + 2. blok (stejný termín)			
9. A – 11.45–13.30 (Čj, Pc) – pondělí			

(Vytvořený preventivní program ZŠ Praha 7)

Řízená beseda bude probíhat formou vyučování, a to 2 vyučovací hodiny každý blok. Prezentace, technika, názorné ukázky a kazuistické příběhy.

2.5 Preventivní činnost Městské policie

Po dobu působení městských a obecních policí (již téměř 24 let) došlo ke zřetelné změně v prezentaci i vnímání těchto složek u široké veřejnosti. Na počátku šlo především o represivní složky, ale postupem času se tento přístup změnil ve skutečnou službu, kterou občanům obec poskytuje a která se přizpůsobuje jejich potřebám.

Za zakladatele této preventivní činnosti lze považovat brněnskou městskou policii, která se jako první začala cíleně věnovat preventivní činnosti. Bylo to jak v prevenci kriminality, tak v oblasti bezpečnosti a plynulosti silničního provozu. Po vzoru brněnské městské policie se začaly této činnosti zanedlouho věnovat i městské policie dalších měst. Od roku 2009, kdy byl novelizován zákon o obecní policii, došlo k oficiálnímu svěřeni úkolů v oblasti prevence kriminality městské a obecní policii. Byla zde rozšířena pravomoc svěřená těmto orgánům obce, a to o oblast prevence kriminality v obci.

„Městská policie hl. m. Prahy působí na území hlavního města od 11. května 1992. Byla zřízena obecně závaznou vyhláškou hl. m. Prahy č. 5/1992, vydanou na základě zákonů ČNR č. 410/1992 Sb., o obcích, a zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii. Její činnost spočívá především v zabezpečování místních záležitostí veřejného

pořádku v rámci působnosti města, tedy na celém teritoriu hl. m. Prahy.“ (Řezník, 2009, s. 42)

2.5.1 Vznik a činnost Útvaru prevence MP hl. m. Prahy

V roce 1998 vznikla při MP hl. m. Prahy první sekce, která byla zaměřena na problematiku preventivně výchovné činnosti. Od roku 2000 působí na území Prahy samostatné oddělení prevence kriminality MP hl. m. Prahy. Toto oddělení se cíleně začalo zabývat prevencí kriminality a BESIPu ve třech základních programech:

- 1) BESIP pro I. stupeň základních škol.
- 2) Zásady bezpečného chování pro seniory.
- 3) Zásady bezpečného chování pro žáky I. stupně základních škol.

„Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2002 byla činnost útvaru vnitřně rozčleněna na jednotlivé skupiny dle oslovovaných cílových skupin. Preventivní programy jsou od tohoto data realizovány pro následující cílové skupiny:“ (Řezník, 2009, s. 45-46)

- děti navštěvující mateřské školy,
- žáky I. stupně základních škol,
- žáky II. stupně základních škol,
- studenty středních škol,
- seniory a zdravotně postižené spoluobčany,
- širokou veřejnost.

Preventivní činnost je již nyní nedílnou součástí práce MP hl. m. Prahy. Touto činností jsou pověřeni zaměstnanci zařazení na Útvar prevence MP. Jejich cílem je především oslovovat děti a mládež. Děje se tak pomocí vytvořených preventivních programů zaměřených prakticky na celé spektrum rizikového chování. Dále se zabývá osvětou v rámci prevence kriminality pro širokou veřejnost. Proto jsou nedílnou součástí projektů Útvaru prevence MP prezentace jejich projektů na akcích pořádaných různými městskými částmi nebo akcích pro širokou veřejnost pořádaných různými organizacemi. Dosavadní zkušenosti ukazují, že základem dobré prevence je především komunikace mezi městskou policií a občany. Jako velmi důležité z pohledu občana se jeví nejen prevence ve smyslu způsobu, jakým se chránit před negativními jevy, ale také

poskytnutí potřebných informací o chování v případech, kdy se sám občan stane svědkem nebo obětí nějakého protiprávního jednání. (Řezník, 2009, s. 45-46)

2.5.2 Prevence kriminality a rizikového chování na základních školách

Jedním ze základních kamenů činnosti v oblasti prevence MP je preventivní činnost zaměřená na žáky základních škol. Zde je prezentována preventivní činnost v programech zaměřených na jednotlivé věkové skupiny dětí. Jsou vypracovány tematické okruhy z oblasti bezpečného chování a taktéž prevence SPJ. Jako zásadní se ukázala aktivní spolupráce dětí při přednáškách, a to zejména formou diskuze. Při těchto preventivních besedách s dětmi je velmi důležitá zpětná vazba a poznání, jakým způsobem děti jednotlivá témata chápou. Neméně důležité je udržení jejich pozornosti vhodným způsobem, což se daří při rozdělení do menších skupinek a začlenění praktických ukázek do přednášek.

Také je možno si veškerá zpracovaná témata prohlédnout a v případě zájmu školy také stáhnout z webových stránek MP hl. m. Prahy pro využití k vlastní preventivní činnosti na škole.

Jelikož je nutné zásady správného chování a nastavení určitých norem dětem vštěpovat již od útlého mládí, zaměřuje se Útvar prevence na děti již předškolního věku, a to vysvětlováním základních pravidel v situacích, do kterých se děti mohou dostat při běžném každodenním životě, ať už je to jednání s cizími lidmi, bezpečné chování doma, na ulici nebo třeba ve škole. K tomu byla pracovníky prevence zpracována kreslená povídka *Medvídek Brumla ve městě*, která dětem zábavnou formou některé zásady bezpečného chování prezentuje. Další z takto zpracovaných kreslených příběhů se jmenuje *Medvídek Brumla v MHD*. Ten dětem ukazuje, jak by mělo vypadat slušné chování v hromadné dopravě. Poslední z kreslené trilogie příběhů se jmenuje *Medvídek Brumla a pes*. V tomto díle se děti seznámí se zásadami bezpečného chování především při kontaktu s cizími psy. V prvních třídách základních škol se používají stejné názorné kreslené příběhy jako u dětí předškolního věku.

Pro žáky druhých až pátých tříd jsou programy prevence uzpůsobeny pro jednotlivé třídy a oblasti potencionálního nebezpečí, se kterými můžou v určitém věku přijít do styku. V takových to programech jsou prezentovány i názorné ukázky

a modelové situace, které si děti samy sehrají. Vyzkouší si situace, kdy telefonují s neznámým člověkem, neznámý člověk je za dveřmi nebo je osloví na ulici.

Pro děti ze čtvrtých tříd je připraveno jedno z témat „*Jak si nenechat ublížit*“. Zde se prezentují situace, ve kterých může hrozit nějaké nebezpečí, jako jsou například vstupování do výtahu s cizí osobou, pozvání neznámým člověkem do vozidla apod. Děti by se měly touto formou naučit rozpoznat hranici mezi ochotou pomoci a opatrností, které musí dbát.

Program „*Bezpečí v elektronickém světě*“ ukazuje, jakým fenoménem se elektronický svět v současnosti stal, ale také jaká nebezpečí se za tímto rozmachem skrývají. Jsou známy různé pohledy na projevy kyberšikany. Belsey říká: „*Kyberšikana zahrnuje využívání informačních a komunikačních technologií pro podporu úmyslného, opakovaného a nepřátelského chování jednotlivce nebo skupiny, které má za cíl poškození druhého.*“ (Belsey, 2008)

Kimberly Mason zase vnímá kyberšikanu jako „*individuální či skupinově úmyslné zneužívání informací či elektronické komunikace vedoucí k záměrnému a opakovanému obtěžování, nebo ohrožování jedince či skupiny šířením poškozujících textů, obrázků apod.*“ (Mason, 2008, s. 323)

Při těchto přednáškách se děti seznámí se základy bezpečného používání těchto médií. Naučí se, jak reagovat při kontaktu, kdy je někdo prostřednictvím chatu nebo sociálních sítí osloví, jakým způsobem si chránit své soukromí a jak je nebezpečné po sociálních sítích šířit různé druhy osobních údajů, popřípadě soukromých informací.

Dalším z témat je šikana. „*Pojem šikana pochází z francouzského slova chicane, což znamená týrání, pronásledování, zlomyslné obtěžování, sužování, byrokratické lpění na předpisech.*“ (Říčan, 1995, s. 25)

Šikanu není snadné na první pohled rozpoznat. Existuje mnoho výkladů tohoto pojmu, např.: „*Násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.*“ (Vágnerová, 2004, s. 90)

„*Šikanování je nebezpečně rozbujelou sociální nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupiny, včetně rodiny a společnosti vůbec.*“ (Kolář, 2001, s. 17)

Pokud chceme získat jakousi jistotu, že se opravdu o šikanu jedná, musíme zjistit, zda se v problematickém chování vyskytují následující znaky:

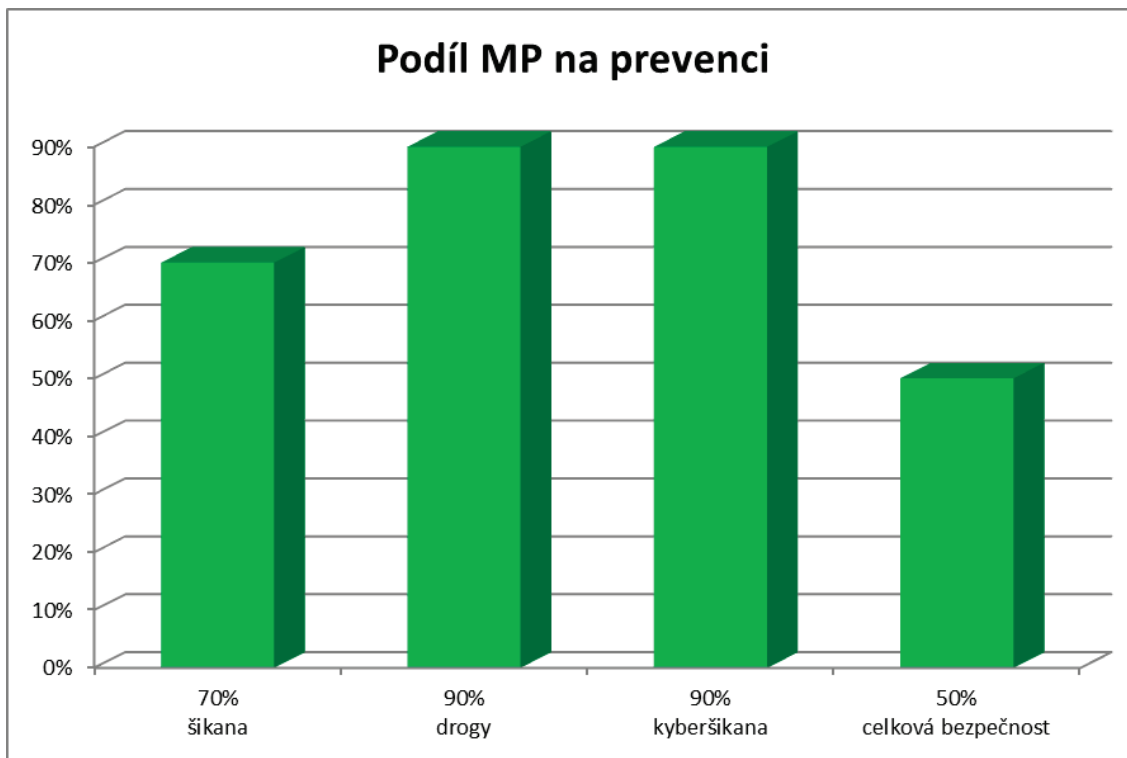
- ***záměrné ublížování*** – záměr ponižit či ublížit

- **zacílené ubližování** – jsou útoky vedeny na konkrétního žáka, nebo skupinu
- **opakování** – opakují se útoky vůči oběti, nebo skupině obětí
- **nepoměr sil** – viditelný nepoměr sil, může se vůbec oběť efektivně bránit
- **snížování lidské důstojnosti** – je přítomný prvek ponížení (Bittmannová, Bittmann, 2016, s. 5)

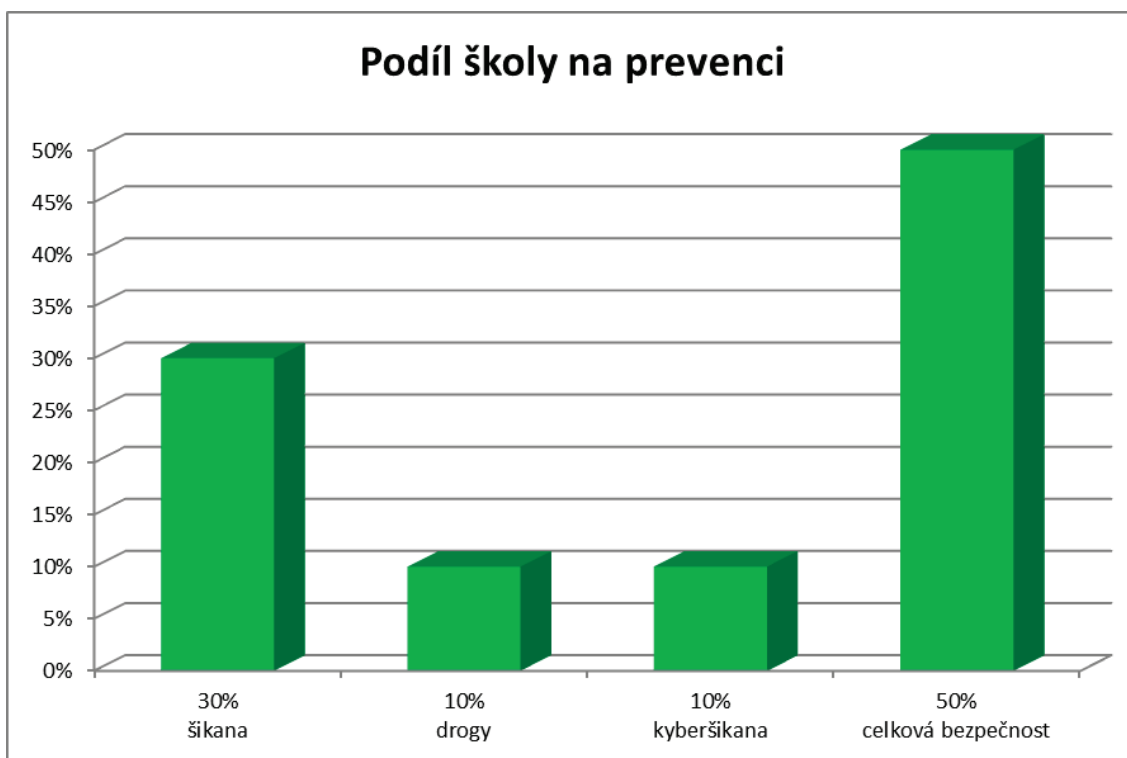
V této oblasti se snažíme žákům vysvětlit vlastní pojem šikany a také možných následků takového chování. Součástí výuky je také vyzkoušet si vcítit se do toho druhého a zjistit, s jakými pocity je šikana spojena. Ať už je to stud, ponížení nebo jiná z forem ztracení sebeúcty, se kterými se šikanovaný potýká. Jsou zde rozebírána témata, jako jsou oběť, agresor, tolerance a správné postupy, jak jednat, pokud jsme svědky takového jednání. Základním bodem v prevenci šikany u dětí je naučit je empatii. „*Oblast prevence šikanování a řešení pokročilé šikany zajišťují také pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče a diagnostické ústavy.*“ (Kolář, 2011, s. 332)

V neposlední řadě k základním oblastem prevence na prvním stupni základních škol patří „*Bezpečné chování v silničním provozu*“. Zde si děti osvojují základy bezpečného chování chodce, cyklisty, používání koloběžky, skateboardu v silničním provozu. Názorně si vyzkouší, po které straně vozovky se chodí a kde se přechází vozovka. Dozví se, kdo může používat chodník, jaké povinnosti má chodec a kdo se za chodce považuje. Rovněž si vyzkouší znalosti povinné výbavy kola, seznámí se s povinnostmi cyklisty a používáním ochranných prostředků při jízdě na kole.

Podíl MP a ZŠ na jednotlivých preventivních programech

Obrázek 1 – Podíl MP na jednotlivých preventivních programech

Obrázek 2 – Podíl ZŠ na jednotlivých preventivních programech

3 Cíl práce

Cílem práce je zhodnocení preventivního programu na prvním stupni základní školy.

Jako dílčí úkoly jsme si zvolili:

- Zjistit, na jaké úrovni a o jakých oblastech prevence kriminality a SPJ mají žáci přehled a znalosti
- Zjistit, která témata spojená s těmito jevy je potřeba se do budoucna v přednáškách na škole zaměřit
- Zjistit, jak se podílí na preventivním programu samotná škola a její pracovníci a jak ostatní subjekty
- Navrhnout možné postupy a oblasti, ve kterých je potřeba zvýšení efektivity v preventivně výchovné činnosti

4 Metodika

Ke zjištění úrovně preventivního programu na ZŠ a nasměrování na oblasti, kterými se chceme do budoucna zabývat, byla použita metoda anonymního dotazníkového šetření na ZŠ. Pro zmapování úrovně preventivního programu celého prvního stupně ZŠ bylo dotazníkové šetření provedeno v pátých třídách jako shrnutí prevence kriminality celého prvního stupně. Šetření bylo provedeno anonymně a zúčastnilo se ho sto respondentů. Každému z nich jsme předložili dotazník, který obsahoval čtrnáct otázek. Otázky byly sestaveny z různých oblastí, kterých se týká prevence kriminality a SPJ. Část dotazů se týkala všeobecných vědomostí o prevenci jako celku a odpovědi žáci volili systémem ano/ne/nevím. Další část se zaměřila na konkrétní oblasti prevence, jako jsou drogy, bezpečné chování v silničním provozu, bezpečnost ve virtuálním světě, šikana. Poslední část dotazníku se týkala oblasti zmapování toho, co žákům v přednáškách chybí, nebo co by se podle nich mělo při prezentacích preventivního programu zlepšit.

Na některé dotazy bylo možno zvolit více správných odpovědí. Tímto jsme sledovali, zda o určité oblasti mají žáci jen okrajové povědomí, nebo jsou případně schopni vybrat všechny správné odpovědi a tím prokázat proniknutí do větší hloubky daného tématu.

Po vyhodnocení všech vyplněných dotazníků chceme zjistit, se kterými oblastmi prevence mají žáci největší zkušenosti, se kterými se setkali jen okrajově nebo vůbec a která témata je daným prezentováním nezaujala.

5 Výsledky

Z provedeného průzkumu na základní škole pomocí dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo sto žáků, a vyhodnocením těchto výsledků je možno provést zhodnocení doposud prováděné preventivní činnosti na škole a navrhnout, jakým dalším směrem by se měly řízené preventivní přednášky ubírat. Zároveň je možné doporučit oblasti a postupy pro další preventivní program Městské policie na škole.

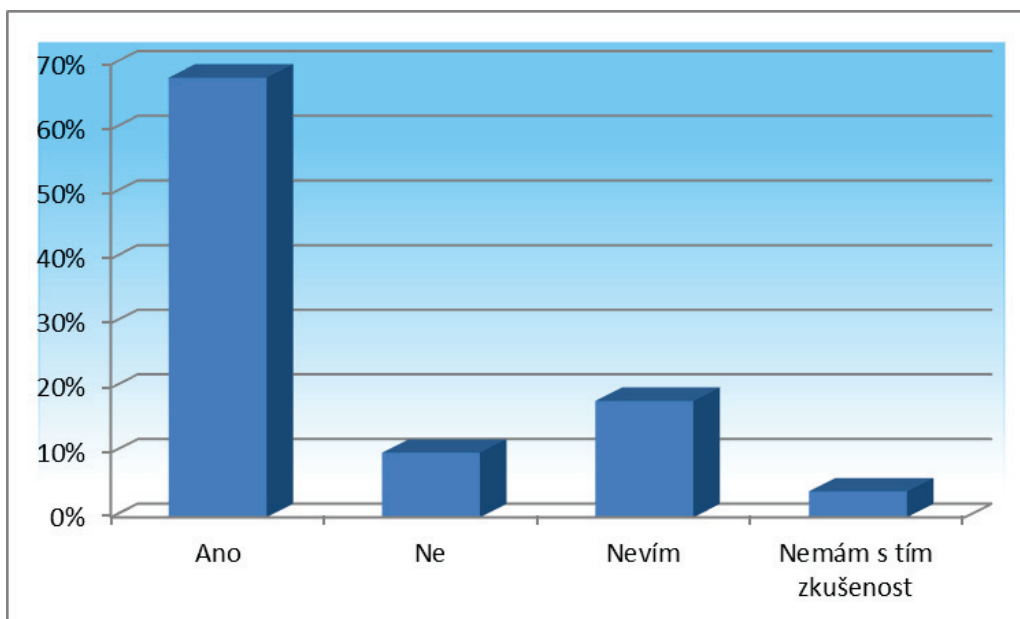
Z výsledků je patrné, že prevence na škole je z hlediska zaměření preventivních programů na dostačující úrovni. V určitých oblastech je potřeba více proniknout do hloubky problému a některé okruhy by bylo vhodné zařadit ve větší míře do preventivního programu školy.

Jako velmi pozitivní hodnotím přístup žáků k prevenci obecně, a to hlavně jejich uvědomění si, že s prevencí je potřeba začít již v útlém věku, což také potvrdily jejich odpovědi v provedeném dotazníkovém šetření. Všeobecně žáci vnímají přednášky pozitivně. Naprostá většina respondentů (84 %) se vyjádřila, že řízené preventivní besedy pro ně byly přínosem a poučením. Nejvíce je zaujaly programy v oblastech, jako jsou kontakt s cizími lidmi, šikana a bezpečnost v silničním provozu. Všechno jsou to okruhy, se kterými se žáci často setkávají v každodenním životě a proto, že se jich takto často dotýkají, vnímají je ve větší míře i při setkáních s prevencí na škole.

5.1 Potřeba prevence na ZŠ

Tab. 1 - Je potřebná prevence kriminality na základních školách?

Ano	68 %
Ne	10 %
Nevím	18 %
Nemám s tím zkušenost	4 %

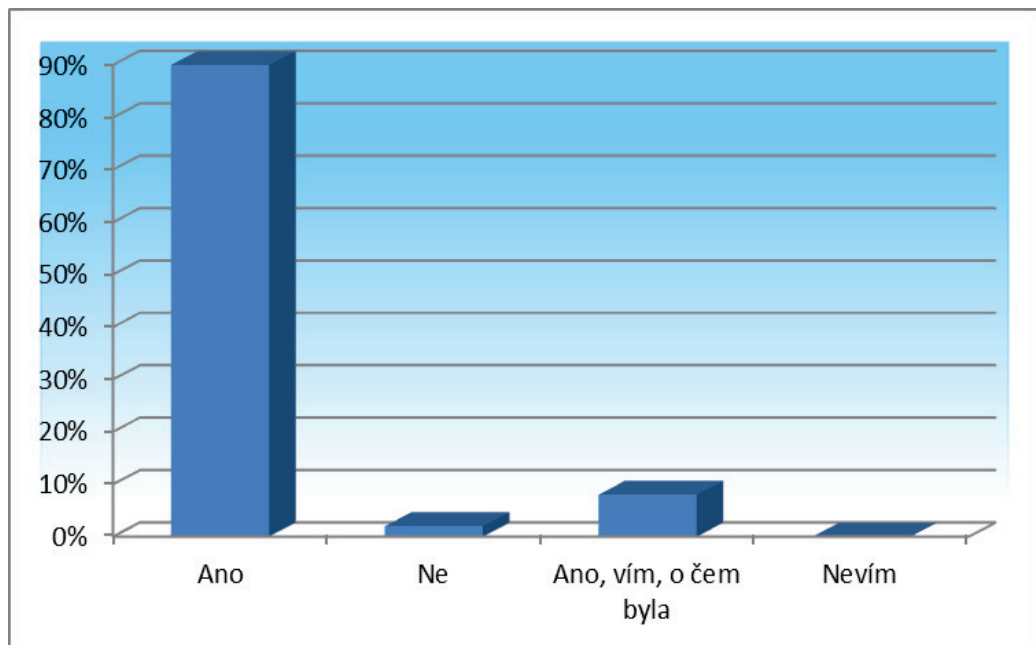
Obrázek 3 - Je potřebná prevence kriminality na základních školách?

Touto otázkou jsme zjistili, jestli si žáci myslí, že je všeobecně prevence potřebná na prvním stupni ZŠ. Zároveň jsme získali jejich pohled na skutečnost, že je důležité s prevencí začínat co nejdříve. Z odpovědí bylo po vyhodnocení zjištěno, že drtivá většina žáků si uvědomuje potřebu s prevencí začít již v tomto útlém věku. To je z pohledu na dnešní celkovou podobu bezpečnostní situace ve společnosti rozhodně pozitivní zjištění. Ukázalo se, že výskyt potencionálních nebezpečí vnímají již v tomto věku.

5.2 Bezpečné chování v silničním provozu

Tab. 2 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma bezpečné chování na silnici?

Ano	90 %
Ne	2 %
Ano, vím, o čem byla	8 %
Nevím	0 %

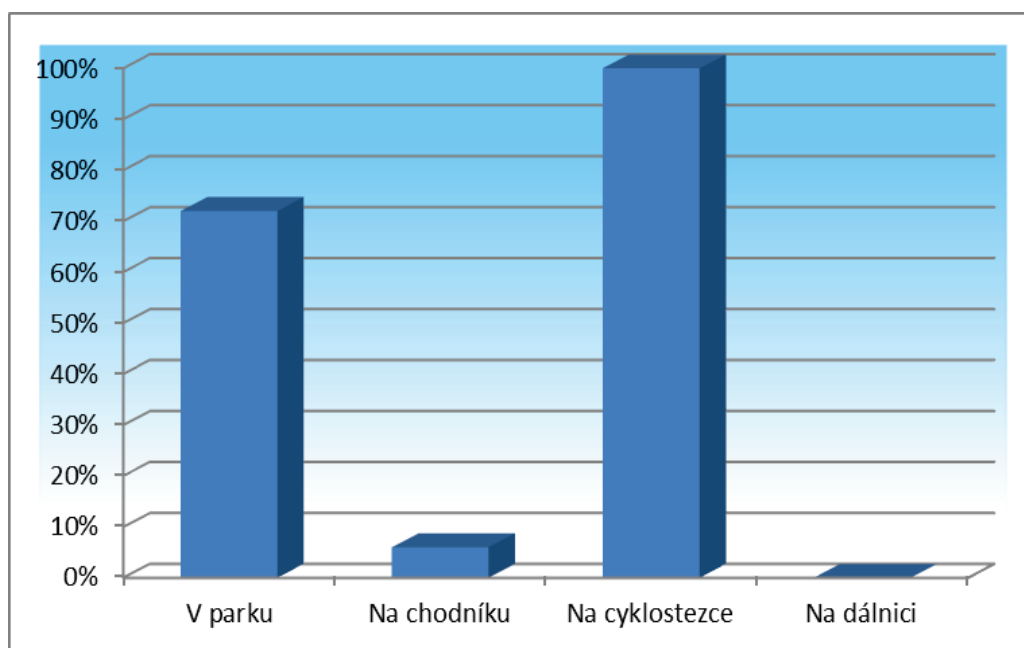

Obrázek 4 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma bezpečné chování na silnici?

Zde bylo zjištěno, že žáci mají s touto problematikou daleko větší zkušenosti než v jiných oblastech týkajících se bezpečnosti a kriminality. Tento náš předpoklad vycházel ze skutečnosti, že se žáci s problematikou týkající se bezpečnosti v silničním provozu setkávají denně. Navíc si o nebezpečí, které jim tady hrozí, mohou promluvit nejen ve škole, ale i doma s rodiči. Z odpovědí v dotazníku se nám naše zkušenosti potvrdily. V 90 % se žáci shodli na tom, že o prevenci na toto téma ve škole vědí.

Tab. 3 - Kde je bezpečné jezdit na kole?

V parku	72 %
Na chodníku	6 %
Na cyklostezce	100 %
Na dálnici	0 %

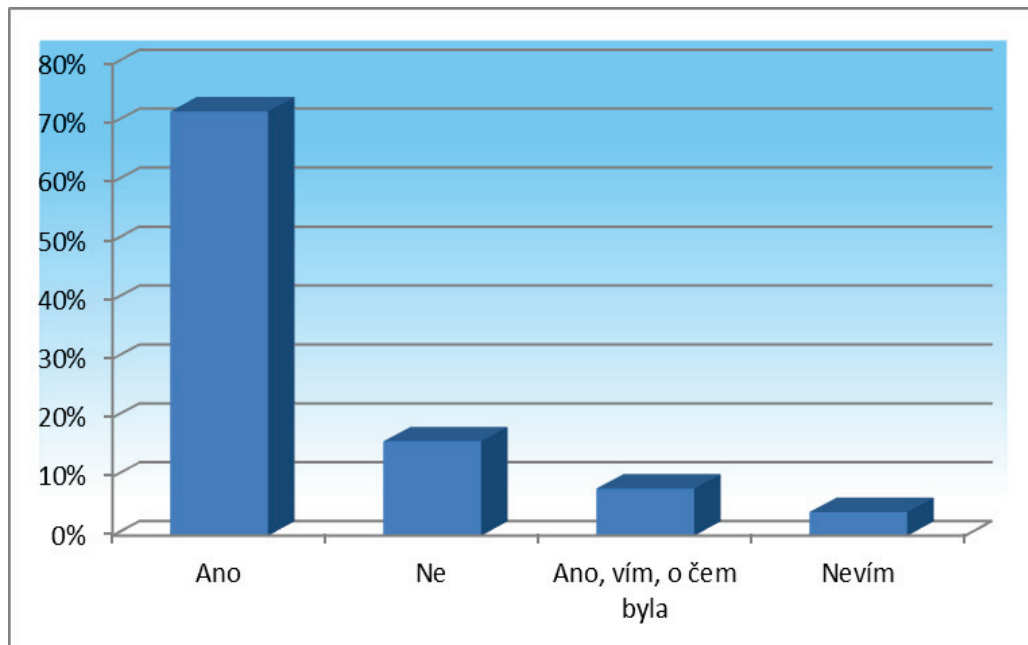
Obrázek 5 - Kde je bezpečné jezdit na kole?

Ve druhém dotaze se nám potvrdilo i to, že žáci mají o problematice silničního provozu větší povědomí než jen vědomí, zda taková přednáška u nich ve třídě proběhla, a znají i základní pravidla pro účastníky silničního provozu.

5.3 Nebezpečí ve virtuálním světě

Tab. 4 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma kriminality ve virtuálním světě (kyberšikany)?

Ano	72 %
Ne	16 %
Ano, vím, o čem byla	8 %
Nevím	4 %

Obrázek 6 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma kriminality ve virtuálním světě (kyberšikany)?

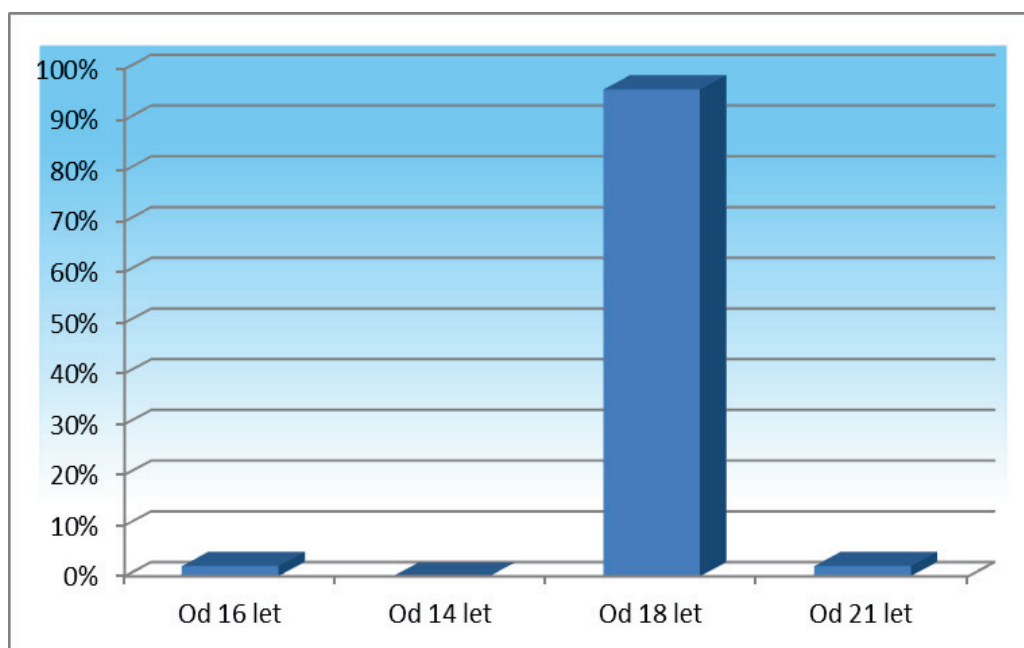
V dnešní době je kyberšikana hodně ožehavým a rozšířeným tématem, kdy se stále rozvíjejí formy nebezpečí z tohoto fenoménu pramenící. Proto byla prevence v poslední době hodně zaměřena tímto směrem a bylo provedeno několik přednášek. I samotní přednášející prošli několika školeními na toto téma. Tato otázka nám měla ukázat, zda je opravdu téma kyberšikany mimořádně aktuální a žáci to i takto vnímají. S tím souvisí to, že si pamatují přednášky provedené v jejich škole na uvedené nebezpečí kriminality ve virtuálním světě.

Vyhodnocení dotazu nám ukázalo, že si žáci pamatují provedení takovéto přednášky, což potvrdilo 72 % dotázaných, nicméně o to horší bylo zjištění, že pouze 8 % procent žáků uvedlo, že ví, o čem přednáška byla.

5.4 Užívání návykových látek

Tab. 5 - Od kolika let je v České republice povoleno kouřit a pít alkohol?

Od 16 let	2 %
Od 14 let	0 %
Od 18 let	96 %
Od 21 let	2 %

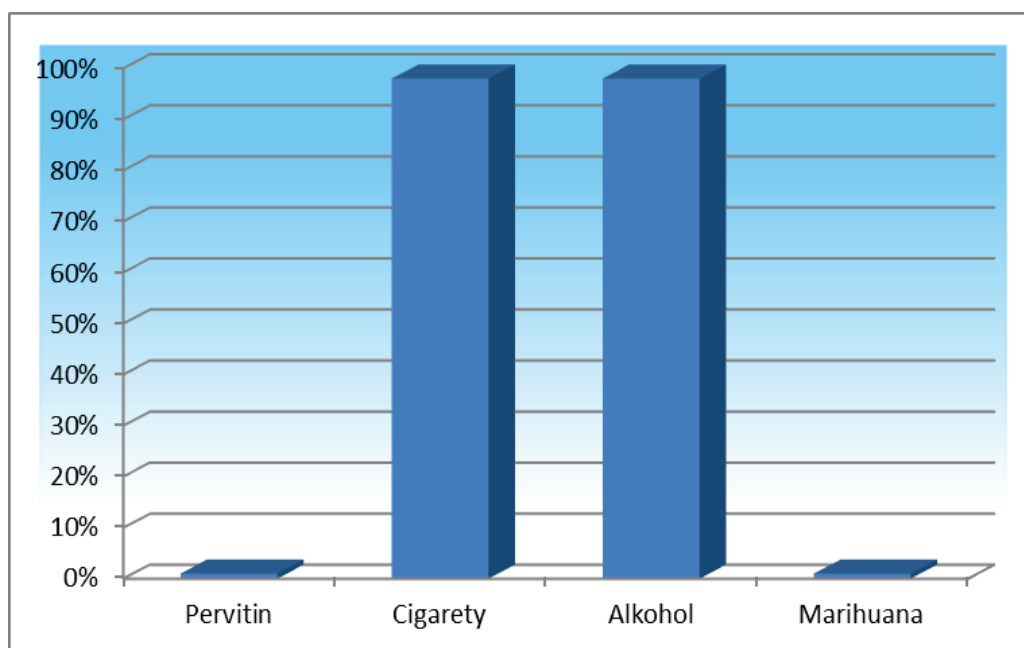
Obrázek 7 - Od kolika let je v České republice povoleno kouřit a pít alkohol?

U těchto otázek jsme zjišťovali, zda žáci mají povědomí o návykových látkách. Dále také to, jestli je prevenci v oblasti návykových látek věnována potřebná pozornost, jakou by si toto téma vzhledem ke své nebezpečnosti a závažnosti zasloužilo. Ukázalo se, že žáci mají povědomí o návykových látkách, což se potvrdilo u otázky na věkovou

hranici, kdy je povoleno kouřit a pít alkohol. U této otázky odpovědělo 96 % procent dotázaných hranici 18 let.

Tab. 6 - Které z následujících látek se smí v České republice užívat?

Pervitin	1 %
Cigarety	98 %
Alkohol	98 %
Marihuana	1 %

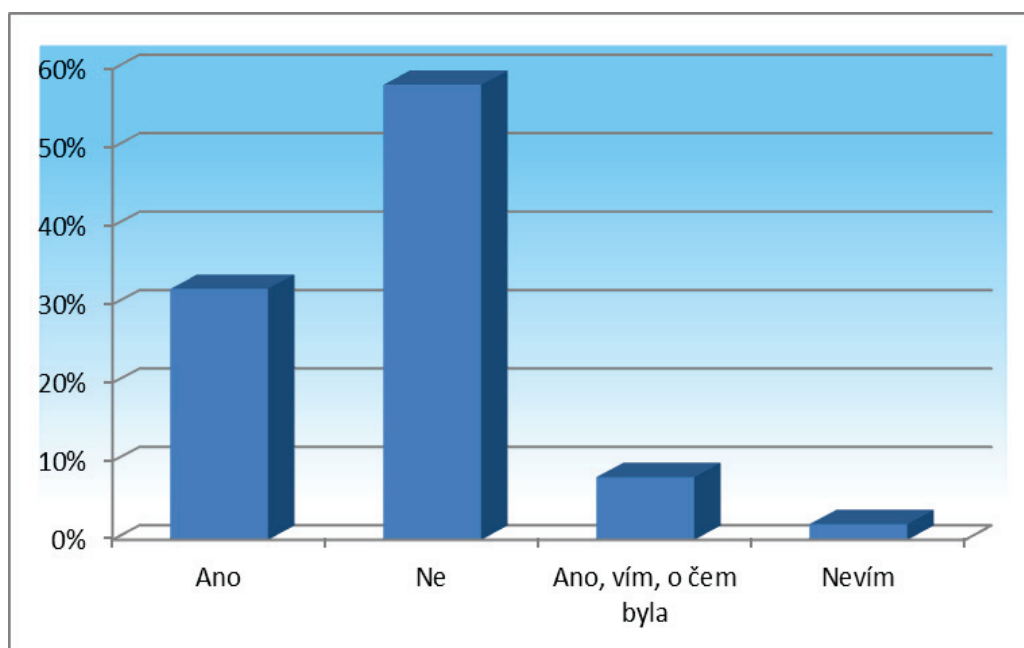

Obrázek 8 - Které z následujících látek se smí v České republice užívat?

Stejně vysoký byl podíl odpovědi na otázku, které látky se mohou v České republice užívat, kde alkohol a cigarety označilo 98 % žáků.

Tab. 7 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma drogy?

Ano	32 %
Ne	58 %
Ano, vím, o čem byla	8 %
Nevím	2 %

Obrázek 9 - Byla ve vaší třídě přednáška na téma drogy?

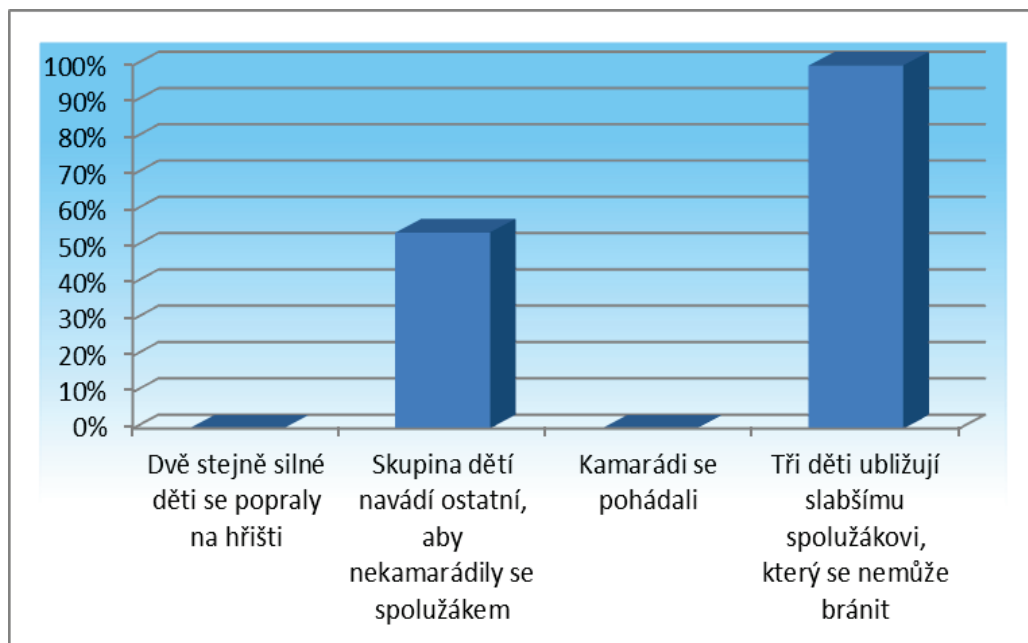
Nicméně se ukázalo jako nutnost, aby prevenci drog byla věnována větší pozornost. Na dotaz, jestli ve třídě proběhla přednáška na téma drogy, 58 % dotázaných odpovědělo negativně.

5.5 Povědomí dětí o problému šikany

Tab. 8 - Co z následujících možností je šikana?

Dvě stejně silné děti se popraly na hřišti	0 %
Skupina dětí navádí ostatní děti, aby nekamarádily se spolužákem	54 %
Kamarádi se pohádali	0 %
Tři děti ubližují slabšímu spolužákovi, který se nemůže bránit	100 %

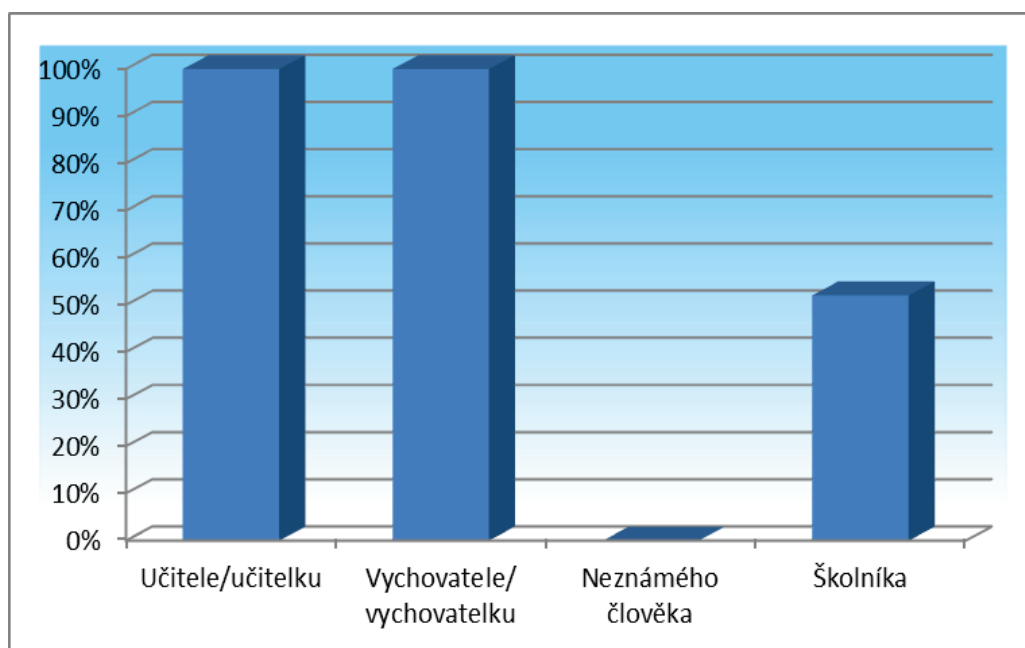

Obrázek 10 - Co z následujících možností je šikana?

Šikana, momentálně jedno z nejvíce probíraných témat snad na všech školách. A to, jak vzhledem k její nebezpečnosti, nesnadnému odhalení takové činnosti, tak stále se stupňující agresivitě tohoto jednání. Náš předpoklad, že žáci mají dobré znalosti v oblasti šikany, se opírá o fakt, kdy jsou na toto téma vedeny opakované přednášky na školách. Přesto není snadné šikanu identifikovat, už z důvodu, kolik je různých definic tohoto pojmu.

Tab. 9 - Když někdo ubližuje tvému spolužákovi, koho můžeš požádat o pomoc?

Učitele/učitelku	100 %
Vychovatele/vychovatelku	100 %
Neznámého člověka	0 %
Školníka	52 %

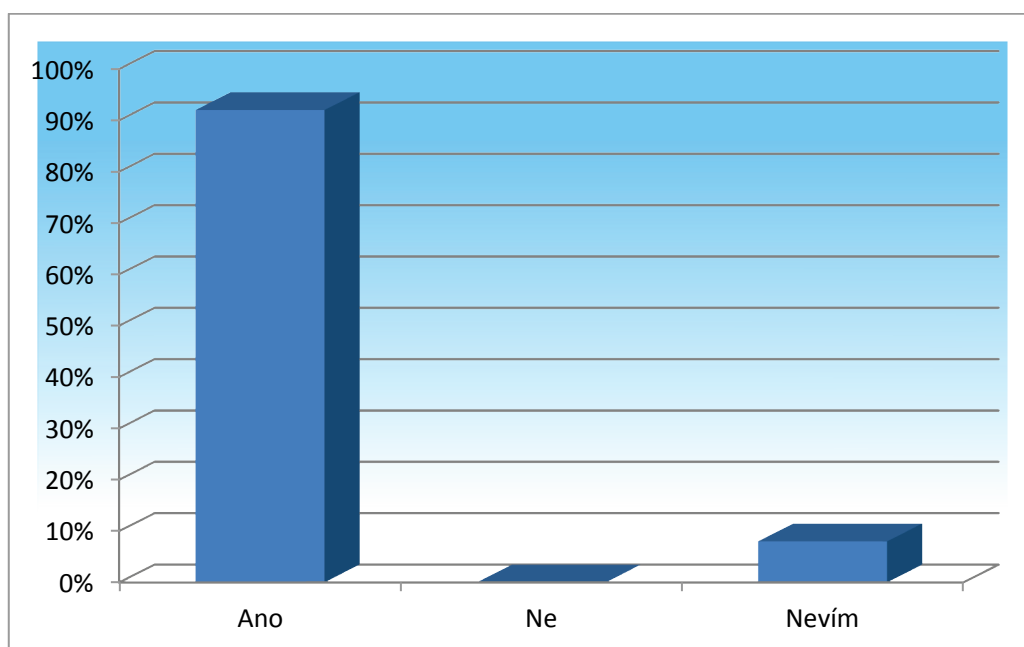
Obrázek 11 - Když někdo ubližuje tvému spolužákovi, koho můžeš požádat o pomoc?

Potvrdilo se nám, že žáci mají znalosti, kdy jsou schopni rozpoznat jednání mající znaky šikany. A dále, jak se ukázalo, vědí, jak se v takové situaci zachovat a koho je třeba informovat. Koho je možno v takové situaci požádat o pomoc, zodpovědělo 100 % dotázaných žáků.

5.6 Všeobecné dotazy o prevenci pro žáky na jejich škole

Tab. 10 - Byly ve vaší třídě přednášky o bezpečném chování? Pokud ano, která tě nejvíce zaujala?

Ano	92 %
Ne	0 %
Nevím	8 %
Nejvíce zaujaly: cizí lidé, silnice, šikana	72 %

Obrázek 12 - Byly ve vaší třídě přednášky o bezpečném chování?

Nejvíce děti při přednáškách zaujaly oblasti, které se týkaly setkání s cizími lidmi, bezpečné chování v silničním provozu a nebezpečí spojeného s problematikou šikany. Tato témata uvedlo 72 % dotazovaných žáků.

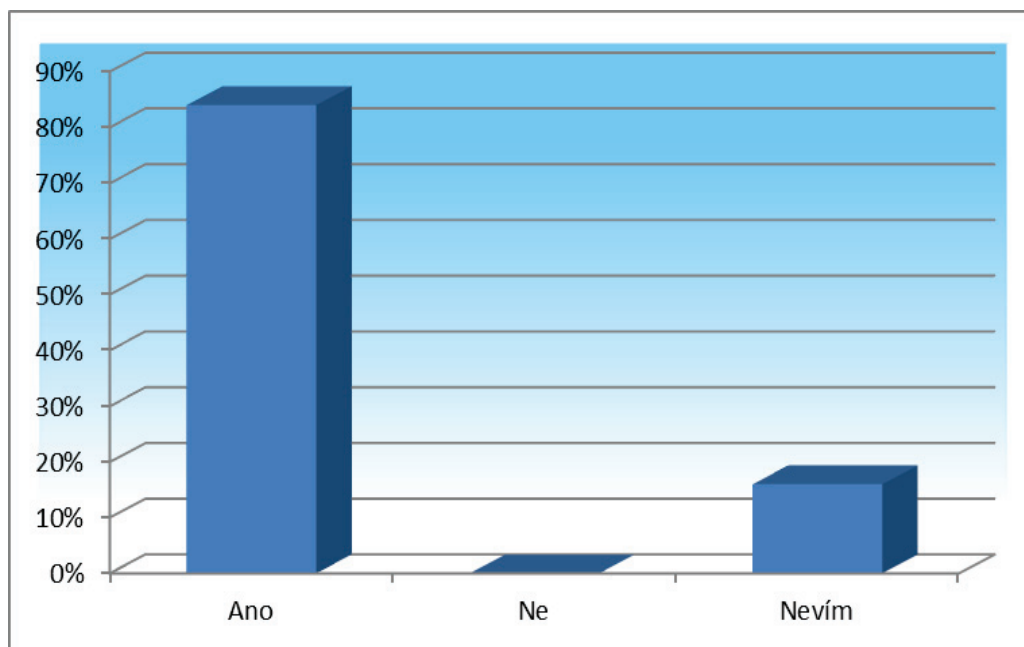
Poslední tři dotazy byly směřovány na oblasti týkající se všeobecně řízených besed a přednášek v oblasti prevence kriminality a SPJ. U těchto otázek šlo o zjištění, jakým způsobem byly přednášky vnímány samotnými žáky. Zda je zaujaly, a pokud

ano, jestli pro ně jsou přínosem, a také co by podle nich mělo být v příštích setkáních zlepšeno, případně jaká témata týkající se prevence by ve své třídě přivítali.

Pozitivní zjištění je, že žáci si na řízené besedy pamatují, a dokonce na určité probírané okruhy prevence si vzpomínají velmi dobře. Drtivá většina, 92 %, žáků o přednáškách týkajících se bezpečného chování ví a 72 % žáků popsalo, které je nejvíce zaujaly. Byla to témata, která se týkají kontaktu s cizími lidmi, bezpečnosti v silničním provozu a šikany.

Tab. 11 - Byly řízené besedy, které proběhly ve vaší škole, přínosem a poučením?

Ano	84 %
Ne	0 %
Nevím	16 %

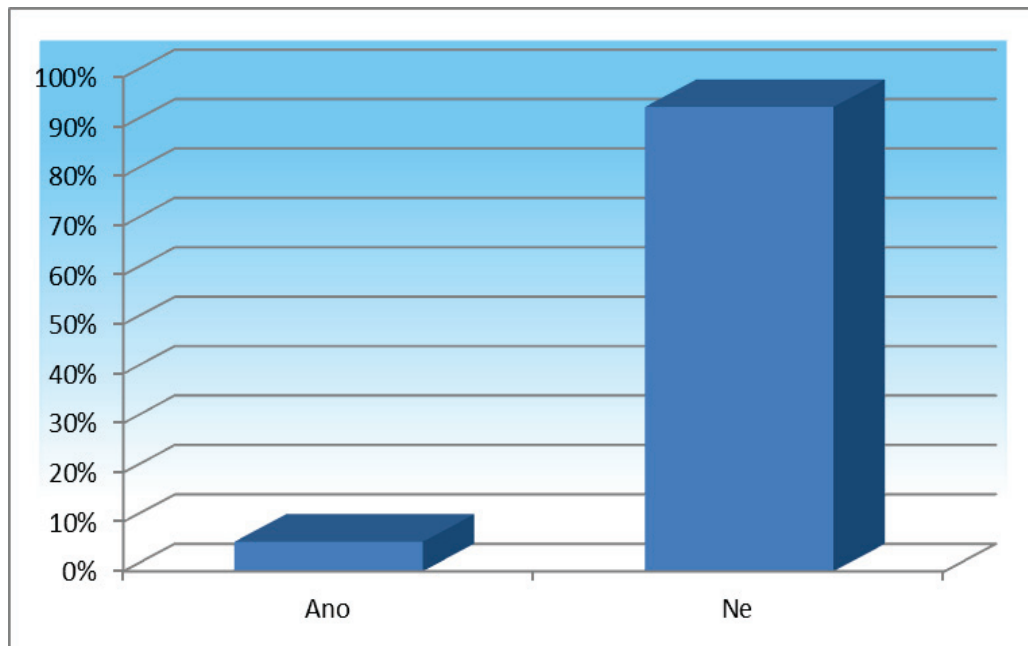

Obrázek 13 - Byly řízené besedy, které proběhly ve vaší škole, přínosem a poučením?

U 84 % dotazovaných byly tyto přednášky přínosem a poučením.

Tab. 12 - Změnil/a bys něco v přednáškách prevence?

Ano	6 %
Ne	94 %

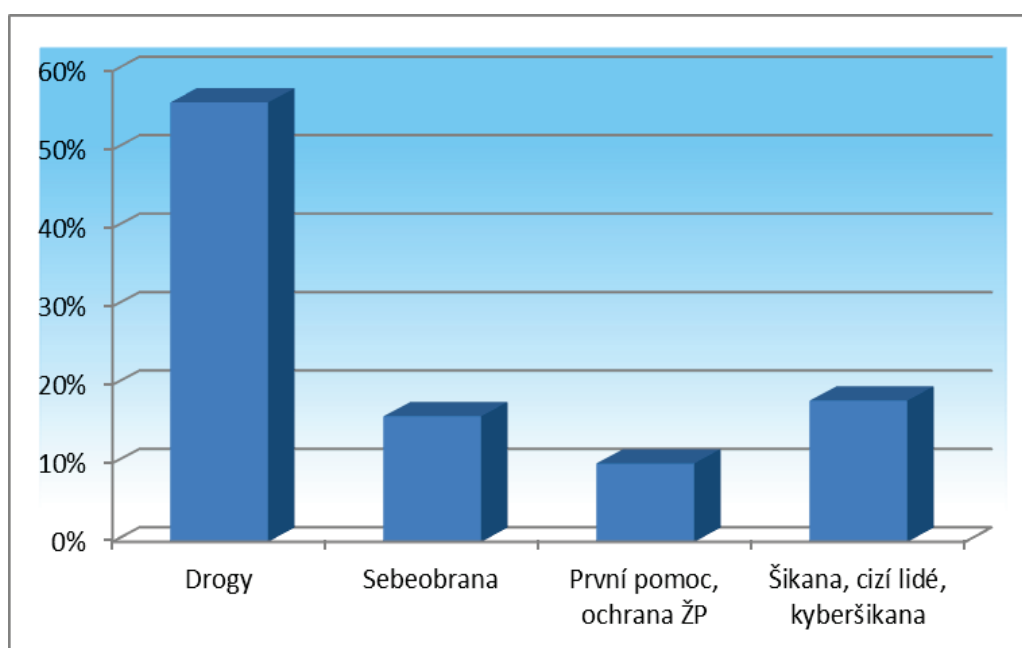

Obrázek 14 - Změnil/a bys něco v přednáškách prevence?

Na tuto otázku 94 % respondentů uvedlo, že by na preventivních přednáškách nic nezměnili.

Tab. 13 - Jakou přednášku prevence bys chtěl/a ve vaší třídě?

Drogy	56 %
Sebeobrana	16 %
První pomoc, ochrana ŽP	10 %
Šikana, cizí lidé, kyberšikana	18 %

Obrázek 15 - Jakou přednášku prevence bys chtěl/a ve vaší třídě?

A které přednášky žákům dle dotazníkového šetření opravdu chybí? Jsou to preventivní programy týkající se drogové problematiky, což vyjádřilo 56 % dotázaných.

Bylo provedeno anonymní dotazníkové šetření mezi žáky prvního stupně školy zaměřené na zjištění úrovně vědomostí dětí o celkové bezpečnosti. Výsledky tohoto šetření ukázaly, že děti mají základní znalosti v oblastech bezpečnosti, které jsou součástí jejich běžného života. Jedná se o nebezpečí spojené se situacemi v silničním provozu, setkání s cizími lidmi, bezpečí doma i ve škole. Takové znalosti získávají od pedagogů ve škole, od rodičů, případně starších sourozenců. Avšak v prevenci bezpečného chování jsou oblasti, se kterými se děti běžně nesetkávají, a na tyto nebezpečné jevy je musí upozornit odborník s těmito problémy obeznámený.

O takových tématech, jako jsou drogy, šikana, nebezpečí ve virtuálním světě, je potřeba vést řízené besedy. I tento fakt se potvrdil při šetření mezi žáky. Důležitá je spolupráce školního metodika prevence a různých subjektů zabývajících se touto činností. Z tohoto důvodu je potřeba i v řadách preventivních pracovníků neustálé získávání nových informací pomocí různých školení a seminářů, zaměřených na určité okruhy preventivních programů.

6 Diskuze

V současné době je stav prevence na ZŠ takový, že většina preventivních programů je ve větší míře aplikována na škole pomocí pracovníků MP. Jsou to preventivní přednášky, zejména na témata, se kterými se pedagogové běžně nesetkávají a která mají většinou charakter závažnějších SPJ. Proto je zaměření po domluvě s pedagogy a pracovníky prevence na škole směřováno na oblasti, kde je potřeba určitá znalost problematiky. Jednotliví pracovníci MP se zaměřují každý na určitý preventivní program a v této problematice se účastní různých přednášek a seminářů, aby byli schopni žákům vysvětlit specifika dané problematiky.

Školní metodik prevence se ve svých hodinách zaměřených na bezpečnost, jako je třeba občanská výchova, věnuje především obecnému pojetí bezpečnosti a situacím, které mohou žáky potkat při jejich běžných školních nebo mimoškolních aktivitách. Tato prevence spočívá v objasnění, jak se v takových situacích zachovat. Snaží se žáky na takové situace upozornit a informovat je například o důležitých telefonních číslech, na něž se mohou v konkrétních situacích obrátit.

Ze strany školy by bylo určitě vhodné pro zvýšení efektivity preventivně výchovné činnosti více spolupracovat s institucemi zabývajícími se problematikou prevence a vůbec SPJ a kriminality dětí a mládeže. Bylo by vhodné spolupracovat ve větší míře s Policií ČR, krajským metodikem prevence, ale také s krizovými centry pro mládež, a pořádat více návštěv a besed s odborníky na prevenci. Na tvorbě preventivního programu školy by se měli podílet všichni pedagogové včetně ředitele. (Vyhláška č. 72/2005 Sb.)

Určitě je nutná větší míra spolupráce preventivních i ostatních pedagogů školy s rodiči dětí. „*Ve vztahu k násilí je velice důležité, jaké postoje k agresivitě zaujímají jeho rodiče a jiní vlivní dospělí a okolí.*“ (Vágnerová, 2009, s. 66) Je nutno pořádat s nimi různá setkání a vysvětlovat jim problémy, se kterými se škola aktuálně potýká, a nabádat je, aby se dětem snažili tyto problémy osvětlit.

Z pohledu MP dojde k navýšení pracovníků zabývajících se preventivní činností a k rozšíření preventivních programů dle potřeby ZŠ. V návaznosti na praktické ukázky při výuce poskytne škole pomůcky používané při preventivních přednáškách a bude přispívat radami a konzultacemi ke zlepšení kvality výuky v hodinách zaměřených na bezpečnost a prevenci na škole.

Myslím si, že je potřeba se na prevenci právě od útlého věku ještě více zaměřit, neboť pokud děti nebudou již od tohoto věku upozorňovány na tyto nebezpečné jevy a oblasti, může být v pozdějším věku již na prevenci a osvětu pozdě. Bylo by potřeba vynaložit více finančních prostředků ze státního rozpočtu a využít je na rozšíření řad odborníků, kteří by se specializovali na preventivní činnost, čímž by pomohli nejen školám, ale i jiným zařízením věnujícím se práci s dětmi nasměrovat děti v životě tím správným směrem. Školy a ostatní instituce by měly mít rozsáhlejší možnosti bezplatně využívat na školní prevenci takové proškolené pedagogy, jako je tomu například u prevence MP, která tyto přednášky provádí pro školy zdarma. Určitě by se tato investice celé společnosti vyplatila.

Jak se ukázalo, žáci mají dost informací a nemají problémy v oblastech prevence chování v silničním provozu. Tato skutečnost se samozřejmě předpokládala, a to z několika důvodů. Jedním z nich je zaměření lidí, kteří jim prevenci na škole poskytují. Jsou to zejména příslušníci Městské policie nebo Policie České republiky. Městská policie provádí prevenci jak zaměřenou na cyklisty, tak i na chodce – jak se žáci mají v určitých situacích v silničním provozu chovat, ale také například co patří mezi povinnou výbavu kola nebo co znamená různé dopravní značení, kterým by se měli řídit na silnicích i chodnicích a ostatních užívaných plochách. Nejvíce v této oblasti prevence pomáhají MP praktické ukázky dětem přímo v silničním provozu nebo na dětských dopravních hřištích, které má MP mobilní, a může je proto v případě potřeby dopravit na místo setkání s dětmi. Je zde také určitý předpoklad, že i samotní pedagogové na škole mají základní znalosti v této oblasti, a mohou je tak na žáky při svých výukách přenést.

V neposlední řadě se žáci setkávají se základními informacemi ohledně chování v silničním provozu i v domácím prostředí, a to zejména z úst rodičů, ale i třeba starších sourozenců. Z těchto důvodů jsem dospěl k názoru, že prevence v této oblasti je na škole dostačující.

Další oblastí prevence, které je na škole věnována velká pozornost, je problém šikany. Také s touto problematikou mají preventivní pracovníci MP dostatečné zkušenosti, které předávají žákům. Dle výsledků průzkumu mají žáci o této problematice dost informací a preventivní přednášky v této oblasti přinesly své výsledky. Děti mají přehled o situacích, které mohou nést známky šikany, a také vědí, na koho se mohou s tímto problémem obrátit. Při besedách na toto téma se pracovníci MP snaží v praktických ukázkách dětem nastítnit konflikty, při kterých se jedná

o šikanu, a vysvětlují jim, jak se při setkání s tímto problémem mají zachovat. Děti jsou rozděleny do skupinek a sehrávají scénky s náznaky tohoto nebezpečného jednání. Je to v dnešní době, kdy je problém šikany na školách v popředí zájmu a značně se rozšiřuje, velmi důležité. Proto je nezbytné, aby žáci měli dostatek informací a věděli, jak se v těchto situacích chovat a kdo jim je může pomoci vyřešit. I tato oblast je z mého pohledu dostatečně zastoupena v preventivním programu školy a tato preventivní činnost je na dobré úrovni, stejně jako vědomosti žáků o této problematice.

Také znalosti o tom, jak se zachovat v dalších rizikových situacích, které žáky mohou potkat v běžném životě při vykonávání jejich každodenní činnosti, popřípadě při volnočasových aktivitách, mají žáci na dobré úrovni. To se potvrdilo také v dotazníkovém šetření. Jedná se o situace, které mohou nastat, například při setkání s cizími lidmi. Zde nastal určitě velký posun směrem k tomu, aby děti věděly, jakým způsobem se mají k cizím lidem chovat. V začátcích uskutečňování preventivních programů na školách, které prováděla MP, se zjistil fakt, že žáci nevědí, jakým způsobem tyto situace, kdy je osloví cizí člověk, řešit, popřípadě jak se zachovat. V současné době už je patrné velké zlepšení a nabytí znalostí pro situace, kdy se děti s cizími lidmi setkají. Vědí, že nemusí hned utíkat, protože ne každý jim chce ublížit, ale chovat se slušně s patřičným odstupem a nepřijímat žádné dárky, ani s cizími lidmi nikam nechodit, případně se nechat cizím člověkem svézt jeho vozidlem.

Podobnou oblastí je chování dětí v případech, kdy zůstanou doma samy bez rodičů. I při těchto situacích žáci vědí, jakým způsobem se zachovat a jakému chování se vyvarovat. Jsou si vědomi toho, co nesmí dělat, aby se nevystavovali zbytečným problémům. To znamená nikomu neotvírat, nesdělovat cizím lidem za dveřmi, kde jsou rodiče, kdy nejsou doma a podobné informace.

Ve všech těchto preventivních programech jsou řízené přednášky na základní škole, které provádí MP, na dobré úrovni a žáci získali díky těmto preventivním programům dobrý základ pro případné řešení problémů, do kterých by se mohli dostat. Tento můj předpoklad potvrdili žáci v provedeném anonymním dotazníkovém šetření.

Ukázalo se ovšem i to, že jsou některé okruhy v prevenci, na které je potřeba se více zaměřit a ve kterých je třeba projevit větší aktivitu jak ze strany školy, tak ze strany MP, a to ve způsobu provádění prevence v těchto oblastech.

Jednou z nich je nebezpečí spojené se stále se rozšiřujícím a velmi nebezpečným prostředím virtuálního světa. *„Kyberšikana je forma psychické šikany, která využívá informačních a komunikačních technologií. Ve velkém množství případů je pak*

propojena s tradiční šikanou, to znamená, že ji páchají obvykle spolužáci či známí oběti, nikoli anonymní uživatelé internetu.“ (<http://www.e-bezpeci.cz>) Toto nebezpečí spočívá zejména v tom, že se stále více dětí dostává do každodenního spojení s tímto fenoménem dnešní doby. Mobil, Notebook, Facebook, vytvořené technologické vymoženosti, které by nám měly sloužit. Aby nám dělali život jednodušší a zároveň bohatší. Stačí se podívat v metru, autobuse a naskytne se pohled na mladé lidi, kteří zírají do obrazovky svého mobilního zařízení. Vůbec nevnímají, kde momentálně jsou a s kým tam jsou. Samozřejmě mobily ani sociální sítě nejsou nic špatného sami o sobě, jen se to s nimi musí umět. Je třeba si stanovit jasné hranice. Jinak je velmi snadné podstatnou část života strávit ve světě on-line. Čím více se člověk věnuje světu virtuálnímu, tím méně času mu zbývá na svět reálný, který opravdu žije. A hlavně nezbyvá čas věnovat se sami sobě. Každý by měl prozkoumat, kolik času tráví ve virtuálním světě a kolik jej věnuje sám sobě a vztahům k blízkým, které má. Bez opravdových dobrých vztahů se snadno stane, že člověk propadne virtuálnímu světu, který se mu zdá daleko jednodušší. Potom je daleko snadnější stát se obětí kriminality ve virtuálním světě.

Navíc je velmi obtížné odhalit chování, které směřuje k protiprávnímu jednání, zneužívání informací a k různému způsobu šikany dětí. Dle odpovědí žáků v dotazníku většina dětí (72 %) ví, že u nich ve třídě přednáška na takové téma byla, ale jen 8 % ví, čeho se týkala. To vypovídá o tom, že je přednáška neoslovila tím správným způsobem, a zřejmě jim tak nebylo dostatečně vysvětleno nebezpečí, se kterým se mohou v takových případech setkat. Taková beseda naprosto ztrácí smysl, jelikož si děti vůbec neuvědomily, jak velké nebezpečí virtuální svět, do kterého se většina z nich každý den ponoří, skrývá.

U tohoto preventivního programu by se měly děti seznámit se základy bezpečného používání těchto médií. Jak reagovat při kontaktu, kdy nás někdo prostřednictvím chatu nebo sociálních sítí osloví, jakým způsobem si chránit své soukromí a jak je nebezpečné po sociálních sítích šířit různé druhy osobních údajů, popřípadě soukromých informací.

Z pohledu výsledků dotazníkového šetření mezi žáky se jako nedostačující preventivní program na základní škole jeví přednášky na téma omamných a psychotropních látek. A jelikož je téma drog a podobné problematiky pro mladé lidi v dnešní době určitě jedním z ožehavých problémů, nelze prevenci v tomto směru v žádném případě podcenit. Důvody jsou nám všem určitě dobře známé. Na závislost na

takových látkách je navázána další trestná činnost, prakticky vyloučení ze společnosti a v neposlední řadě velmi těžké a někdy prakticky nemožné navrácení se k normálnímu způsobu života.

V těchto preventivních programech se zaměřením na omamné a psychotropní látky je potřeba v úvodu uvést žáky do problematiky závislostí a jejich nežádoucích vlivů. Zaměření by mělo být především na tzv. legální drogy – tabák, alkohol, léky... Přednášky by měly usilovat o to, aby si děti již v tomto věku uvědomily primární problémy a základní vztahy v oblasti drogové problematiky. Dále by měly mít schopnost posoudit nebezpečnost omamných a psychotropních látek pro člověka i pro společnost. Tato aktivita musí být přizpůsobena úrovni cílové skupiny a být postavena na uvědomění si pojmu „závislost“ a jejích hlavních negativ. Důležité je vědět o členění drog do třech základních kategorií z pohledu zákona a nebezpečnosti pro člověka a společnost. To znamená drogy zákonem neřešené, státem tolerované a kategorii omamných a psychotropních látek zákonem zakázaných.

Rozšířené seznámení s problematikou týkající se omamných a psychotropních látek je v programu prevence MP až pro žáky osmých tříd, což se jeví jako nedostačující, vzhledem k době, která si žádá daleko dříve seznámit děti blíže s tímto nebezpečným jednáním vyskytujícím se ve společnosti. Dalším důvodem může být zjištění výsledků provedeného šetření mezi žáky, kdy se ukázalo, že 58 % dotázaných uvádí, že u nich preventivní přednáška na toto téma vůbec neproběhla. Navíc na dotaz, jakou přednášku prevence by si žáci přáli nejvíce ve své třídě, zněla odpověď u 44 % dotazovaných na téma drogy, což nám ukazuje, že preventivní program na takové téma je potřeba zavést ve větší míře a rozšířit i do nižších ročníků základní školy.

7 Závěr

V této bakalářské práci jsem se zaměřil na preventivní program základní školy a úroveň preventivní činnosti MP na základní škole. V současné době se otázka prevence v oblasti kriminality a SPJ již od útlého věku dětí jeví jako nezbytná nutnost pro nastavení dětí tím správným směrem, a to s ohledem na stále se rozšiřující pronikání virtuálního světa do života dětí a s tím spojené nebezpečí zneužití informací nebo osobních údajů. Jako velký problém současnosti v tomto prostředí je stále více se rozmáhající nebezpečí kyberšikany, kdy nejde jen o problém vyskytující se mezi dětmi, ale po posledních zkušenostech i mezi žáky a učiteli. Dalším významným nebezpečím pro žáky je možnost již na ZŠ získat zkušenost s užíváním omamných a psychotropních látek. Na základních školách se takto experimentuje v různých „partičkách“, díky čemuž se nebezpečí šíří stále dál.

Také je rozhodně potřeba varovat děti už na prvním stupni a zasvětit je do úskalí dětských kolektivů, kde se mohou projevovat různé nebezpečné jevy, jako jsou prvky šikany. Upozornit je na to, jak tyto situace rozpoznat, komu se svěřit a jak se zachovat. Samozřejmě je těchto potenciálně nebezpečných oblastí daleko víc. Ať už jsou to nebezpečí spojená s cizími lidmi, nebo s tím, jak se chovat sám doma, na ulici v silničním provozu atd.

Cílem práce bylo zhodnocení preventivního programu na škole. Za dílčí úkoly jsme si zvolili zjištění, o kterých oblastech prevence kriminality a SPJ mají žáci již v tomto věku alespoň základní znalosti a na které je potřeba se z hlediska prevence MP více zaměřit. Dále zjištění, jak se na preventivním programu podílí samotná škola a její pracovníci a jak jiné subjekty. Dále navržení možných postupů a oblastí, ve kterých je potřeba zvýšení efektivity v preventivně výchovné činnosti.

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření mezi žáky ZŠ a zjištěných výsledků je na místě provést určitá opatření ke zlepšení informovanosti žáků o určitých oblastech v prevenci kriminality a SPJ. Jde zejména o přednášky na téma drog a nebezpečí spojeného s virtuálním světem (kyberšikany).

Z pohledu preventivní činnosti MP navrhuji, aby se pracovníci prevence MP více soustředili na tyto dva okruhy, o kterých mají žáci velmi slabé, nebo dokonce žádné informace. Paradoxem je, že z pohledu nebezpečnosti se jedná o jedny z nejvýznamnějších oblastí s výskytem kriminálních jevů a SPJ. To znamená potřebu většího množství přednášek a také zapojení většího množství přednášejících na každou

řízenou besedu. V takovém případě bude možné provést opatření ke zvýšení efektivity přednášek, a důsledkem toho dosažení intenzivnějšího vnímání dětí. Toho chceme dosáhnout rozdělením žáků do menších skupin, kde bude možno se jim více věnovat a také lépe udržet jejich pozornost. Dalším opatřením mého návrhu na celkové zlepšení prezentace preventivních přednášek je zařadit více praktických ukázek a promítání různých tematických filmů k danému problému. Jako velmi důležitou věc navrhuji zařazení preventivního programu, který se týká problematiky drog, již na první stupeň ZŠ, jelikož MP provádí tyto řízené přednášky až na druhém stupni ZŠ. Žáci na prvním stupni mají představu o návykových látkách, jako jsou cigarety a alkohol. Proto je třeba základními informacemi upozornit na to, že existují i látky, se kterými se mohou setkat, ale které jsou zároveň v našem státě nelegální, a tím pádem zakázané.

Dále je nezbytné i další vzdělávání preventivních pracovníků se zaměřením na konkrétní problémy vyskytující se u jednotlivých témat preventivního programu. V souvislosti se zjištěnými výsledky byli již někteří přednášející delegováni na odbornou konferenci věnovanou problematice bezpečnějšího internetu s názvem „Kyberpsycho“, jejíž náplní je řešení kyberkriminality a elektronického násilí. Konferenci pořádá Národní centrum bezpečnějšího internetu.

Ze strany ZŠ jako příspěvek ke zvýšení efektivity navrhuji užší spolupráci mezi školním metodikem prevence a subjekty zabývajícími se preventivními programy na ZŠ. Dále navrhuji zvýšit míru vlastní iniciativy ve vztahu žáků k bezpečnému chování, vyčlenit více hodin na prezentaci přednášek a oslovovat více organizací, zabývajících se bezpečností. Jako nutné se jeví přednášky o bezpečném chování, prevenci kriminality a SPJ zařazovat do ostatních vyučovacích hodin. To znamená na úkor jiného tématu ve vyučování. Bylo by určitě ku prospěchu věci, kdyby na tyto programy bylo vyčleněno v celorepublikovém vyučovacím programu několik hodin. V současné době má takový program každá ZŠ individuální, dle vlastního rozhodnutí.

8 Seznam použitých zkratk

MP	Městská policie
SPJ	Sociálně alogické jevy
BESIP	Bezpečnost silničního provozu
ZŠ	Základní škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MHD	Městská hromadná doprava

9 Seznam použité literatury

- 1) BITTMANNOVÁ, L. a BITTMANN, J., *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-15-2
- 2) KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3
- 3) KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5
- 4) MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. (Rozšířené vydání)* Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9760-1
- 5) MASON, K. L. *Cyberbullying: A preliminary assessment for school personnel. Psychology in the Schools*, 2008, č. 45 (4), s. 323
- 6) MIOVSKÝ, M. a kol., et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-393-8
- 7) MIOVSKÝ, M., a kol., et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4
- 8) ŘEZNÍK, T. *Prevence nežádoucích forem chování realizovaná na místní úrovni*. Brno: UTB 2009 Diplomová práce, UTB, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno

- 9) ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9
- 10) TYŠER, J. *Školní metodik prevence*. Most: Hněvín 2006, ISBN 80-86654-17-6
- 11) VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- 12) VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-611-7
- 13) ZAPLETAL, J. a kol., *Prevence kriminalit*, 2 vyd., Policejní akademie ČR, Vydavatelství PA ČR, Praha 2005, ISBN 80-7251-200-5
- 14) ZOUBKOVÁ, I., MUSILOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2004, ISBN 80-86795-05-5
- 15) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)
- 16) VYHLÁŠKA č.72/2005 Sb., *O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízení*
- 17) METODICKÝ POKYN MŠMT *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů č. j. 20006/2007-51*
- 18) METODICKÉ DOPORUČENÍ MŠMT *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení č. j. 21291/2010-28*

19) *Kyberšikana mezi dětmi. Původcem je zpravidla známá osoba, ne anonymní*

uživatel internetu., E-bezpečí [online], [cit. 21.4.2016] , Dostupné z:

<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/tiskove-zpravy/1137-kybersikana-mezi-detmi>

20) BELSEY, B. *Cyberbullying* [online]. 2008 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

<http://www.cyberbullying.org>

10 Seznam použitých obrázků

Obrázek 1	Podíl MP na jednotlivých preventivních programech	str. 30
Obrázek 2	Podíl ZŠ na jednotlivých preventivních programech	str. 30
Obrázek 3	Je potřeba prevence kriminality na ZŠ?	str. 34
Obrázek 4	Byla ve vaší třídě přednáška na téma bezpečné chování na silnici	str. 35
Obrázek 5	Kde je bezpečné jezdit na kole?	str. 36
Obrázek 6	Byla ve vaší třídě přednáška na téma kriminality ve virtuálním světě (kyberšikana)?	str. 37
Obrázek 7	Od kolika let je v České republice povoleno kouřit a pít alkohol?	str. 38
Obrázek 8	Které z následujících látek se smí v České republice užívat?	str. 39
Obrázek 9	Byla ve vaší třídě přednáška na téma drogy?	str. 40
Obrázek 10	Co z následujících možností je šikana?	str. 41
Obrázek 11	Když někdo ubližuje tvému spolužákovi, koho můžeš požádat o pomoc?	str. 42
Obrázek 12	Byly ve vaší třídě přednášky o bezpečném chování?	str. 43
Obrázek 13	Byly řízené besedy, které proběhly ve vaší škole přínosem a poučením?	str. 44
Obrázek 14	Změnil/a by jsi něco v přednáškách prevence?	str. 45
Obrázek 15	Jakou přednášku prevence by jsi chtěl/a ve vaší třídě?	str. 46

11 Seznam použitých tabulek

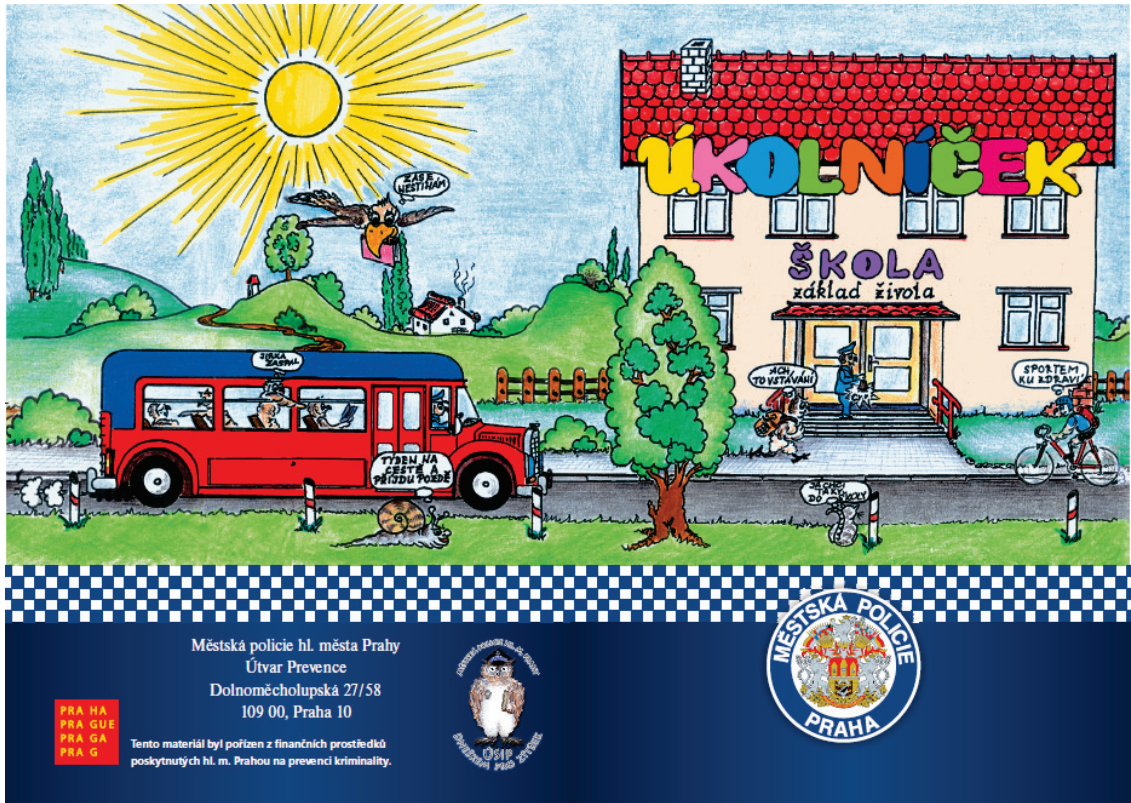
Tabulka 1	Je potřeba prevence kriminality na ZŠ?	str. 33
Tabulka 2	Byla ve vaší třídě přednáška na téma bezpečné chování na silnici?	str. 35
Tabulka 3	Kde je bezpečné jezdit na kole?	str. 36
Tabulka 4	Byla ve vaší třídě přednáška na téma kriminality ve virtuálním světě (kyberšikana)?	str. 37
Tabulka 5	Od kolika let je v České republice povoleno kouřit a pít alkohol?	str. 38
Tabulka 6	Které z následujících látek se smí v České republice užívat?	str. 39
Tabulka 7	Byla ve vaší třídě přednáška na téma drogy?	str. 40
Tabulka 8	Co z následujících možností je šikana?	str. 41
Tabulka 9	Když někdo ubližuje tvému spolužákovi, koho můžeš požádat o pomoc?	str. 42
Tabulka 10	Byly ve vaší třídě přednášky o bezpečném chování? Pokud ano, která tě nejvíce zaujala?	str. 43
Tabulka 11	Byly řízené besedy ve vaší škole přínosem a poučením?	str. 44
Tabulka 12	Změnil/a by jsi něco v přednáškách prevence?	str. 45
Tabulka 13	Jakou přednášku prevence by jsi chtěl/a ve vaší třídě?	str. 46

12 Seznam příloh

Příloha A – Úkolníček – brožura pro děti ZŠ

Příloha B – dotazník

Příloha A – Úkolníček – brožura pro děti ZŠ

Milé děti,

Městská policie hl. m. Prahy pro Vás připravila brožurku, která by Vám měla pomoci zvládnout školní povinnosti.

Myslíme si, že každý správný žák musí mít přehled o učivu, pořádek ve svých věcech a školních pomůckách. Stejně tak, jako strážníci městské policie i Vy musíte vědět, jaké máte úkoly a kdy je plnit.

Zodpovědností a správným přístupem k plnění svých povinností uděláte radost rodičům, učitelům i sobě.

Dále Vás chceme upozornit na slušné chování, které je základem pro vytváření třídních kolektivů, které nemají problém s kázní a dodržují školní řád.

Pamatujte!

„Slušnost není slabost“

Jak vytvořit kolektiv správných kluků a holek ve třídě?

Pokud máte následující schopnosti a dovednosti jste vítězové!

Komunikace

Je naslouchat, pochopit a porozumět druhým.

Tolerance

Jde o schopnost brát druhého jako partnera i s jeho chybami.

Kompromis

Znamená neprosazovat za každou cenu svůj názor a uvědomit si, že spolužáci mohou mít jiný. Je nutné vytvořit společný.

Důstojnost

Nikdy nedělej druhému to, co by se nelíbilo tobě. Všichni jsme si rovni v důstojnosti a právech.

Empatie

Nebo-li „vcítění se“ do pocitů druhého a schopnost pomoci.

Důležité telefony

Pomůcka pro zapamatování

Hasiči	150	HOŘÍ
Záchranná služba	155	„5“ tvar jako <u>invalidní vozík</u>
Policie ČR	158	∞ <u>POUTA</u>
Městská policie	156	Pořádek a bezpečí <u>156</u> ka zaručí
Evropské číslo tísňového volání	112	1 + 1 = 2

Vaše oznámení by mělo obsahovat:

- celé jméno
- oznámit místo, kde se nacházíte
- oznámit událost, která vás přinutila zavolat
- oznámit telefonní číslo pro případ zpětného ověření oznámení
- odpovědět na doplňující otázky
- řídit se pokyny a doporučeními operačního důstojníka

Správné holky a správní kluci vědí, že jakékoliv násilí nic neřeší – naopak je cestou na „šikmou plochu“.

Proto si všimněte spolužáků, kteří opakovaně někomu ubližují, někoho bijí nebo si vymýšlí různé legrácky, popř. pomlouvají, zesměšňují, berou svačiny a schovávají věci.

Co je k tomu vede?

Někdy jenom maličkost. Jindy touha po penězích, majetku, potřeba někoho zastrašit nebo se blýsknout před kolektivem, odlišný názor, oblečení, závist, jiná barva pleti. Takoví mezi slušné žáky opravdu nepatří a je nutné jejich jednání co nejdřív oznámit.

Nikdo nemá právo ubližovat druhému!!

Oznámení je pomoc oběti,
nikdy ne „bonzování“!

**Jen hrdinové pomáhají.
Zbabělci přihlížejí.**

ROZVRH HODIN s MĚSTSKOU POLICIÍ HL. M. PRAHY

ŠKOLA:

TŘÍDA:

TŘIDNÍ UČITEL/KA:

DEN/HODINA	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
PONDĚLÍ										
ÚTERÝ										
STŘEDA										
ČTVRTEK										
PÁTEK										

LINKA TÍSŇOVÉHO VOLÁNÍ 156

Příloha B – dotazník

DOTAZNÍK PREVENCE PRO ŽÁKY 1. STUPNĚ

U otázek 2, 5, 7, 8 je více správných odpovědí

1. Je potřebná prevence kriminality na základních školách?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Nemám s tím zkušenost

2. Kde je bezpečné jezdit na kole?

- a) V parku
- b) Na chodníku
- c) Na cyklostezce
- d) Na dálnici

3. Byla ve vaší třídě přednáška na téma kriminality ve virtuálním světě (kyberšikana)?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Ano, vím, o čem byla

4. Od kolika let je v České republice povoleno kouřit a pít alkohol?

- a) Od 16 let
- b) Od 14 let
- c) Od 18 let
- d) Od 21 let

5. Když někdo ubližuje tvému spolužákovi, koho můžeš požádat o pomoc?

- a) Učitele/učitelku
- b) Vychovatele/vychovatelku
- c) Neznámého člověka
- d) Školníka

6. Byly ve vaší třídě nějaké přednášky o bezpečném chování (silnice, ve škole, s cizími lidmi, cyklista, chodec)? Jestli ano, která tě nejvíc zaujala?

7. Které z následujících látek se smí v České republice užívat?

- a) Pervitin
- b) Cigarety
- c) Alkohol
- d) Marihuana

8. Co z následujících možností je šikana?

- a) Dvě stejně silné děti se popraly na hřišti.
- b) Skupina dětí navádí ostatní děti, aby nekamarádily se spolužákem/spolužačkou.
- c) Kamarádi se pohádali.
- d) Tři děti ubližují slabšímu spolužákovi, který se nemůže bránit.

9. Byla ve vaší třídě přednáška na téma drogy?

- a) ANO
- b) NE
- c) Ano, vím, o čem byla

10. Byla ve vaší třídě přednáška na téma bezpečné chování na silnici?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Ano, vím, o čem byla

11. Byly řízené besedy, které proběhly na vaší škole přínosem a poučením?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

12. Změnil/a bys něco v přednáškách prevence?

- a) Ano
- b) Ne

13) Pokud bys něco změnil/a, vypiš co?

14) Jakou přednášku prevence (o čem by měla být) bys chtěl/a ve vaší třídě a proč?